

Uloga lutke u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju

Biševac, Sandra

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:155323>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-10-19**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Sandra Biševac

ULOGA LUTKE U RANOM I PREDŠKOLSKOM ODGOJU I
OBRAZOVANJU

Diplomski rad

Zagreb, rujan 2023.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Sandra Biševac

ULOGA LUTKE U RANOM I PREDŠKOLSKOM ODGOJU I
OBRAZOVANJU

Diplomski rad

Mentor rada:

doc. dr. sc. Marijana Županić Benić

Zagreb, rujan 2023.

Sadržaj

Sažetak.....	1
Summary	2
1. Uvod.....	1
2. Lutkarstvo.....	3
2.1. Povijest lutkarstva	4
3. Lutka	5
4. Vrste lutaka.....	7
4.1. Ginjoli lutka.....	7
4.2. Marionete	8
4.3. Lutke sjene	9
4.4. Lutke na štapu	10
5. Igra lutkom	11
5.1. Igra scenskom lutkom	12
6. Odgojitelj i lutka.....	14
7. Lutkarska animacija	16
8. Lutkarska i dramska improvizacija	17
9. Scenski govor lutke.....	18
10. Važnost lutke u razvoju predškolskog djeteta.....	19
10.1. Lutka i zadovoljavanje dječjih potreba	19
10.2. Lutka u poticanju pozitivne slike o sebi.....	20
10.3. Lutka u poticanju samostalnosti.....	20
10.4. Lutka u poticanju socijalne kompetencije	21
10.5. Lutka u poticanju dječjeg stvaralaštva	22
10.6. Poticanje jezičnog i govornog stvaralaštva	23
11. Praktična upotreba lutke.....	24
12. Projekt u vrtiću.....	29

12.1. Ciljevi, zadaci i uloga djece i odgojitelja u projektu.....	30
12.1.2. Uključivanje u projekt	31
12.1.3. Izrada scena i lutaka za dramski centar.....	32
12.1.4. Izrada lutaka za dramski centar	35
12.2. Projekt „Velika i mala bundeva“	36
12.2.1. Korišteni materijali tijekom procesa izrade.....	36
12.2.2. Izrada štapnih lutki – šivanje	36
12.2.3. Izrada haljinica za lutke od kuhače.....	40
12.2.4. Osmišljavanje priče za predstavu	41
12.2.5. Kazališna predstava „Velika i mala bundeva“	41
12.2.6. Predstava „Juha od bundeve“	42
12.2.7. Izrada lutaka za kazalište sjena	43
12.2.8. Uređenje predprostora	44
12.2.9. Suradnja s roditeljima	44
13. Izrada lutaka po izboru djece prema željenom crtežu	46
14. Ishodi projekta.....	48
14.1. Razgovor nakon predstave i odrađenog projekta – doživljaji djece.....	49
15. Zaključak	50
Popis slika.....	52

Sažetak

Dijete uz pomoć lutke spoznaje svijet oko sebe i ona ga potiče na kreiranje vlastitih misli. U životu djeteta ona ima veliku ulogu jer se dijete uz lutku opušta, uz pomoć nje dijete ulazi u svoj svijet mašte i može prikazati svoje unutarnje stanje. Lutka u dječjim rukama omogućuje djeci da budu ono što žele biti. Dijete ulazi u svijet mašte u kojem se opušta i može slobodno izraziti svoje osjećaje. Ima veliku važnost u razvoju govora, bogaćenju rječnika, usvajanju rutina, razvoju osjećaja sigurnosti. Uloga odgojitelja jest potaknuti dijete i pružiti mu priliku u kojoj može koristiti lutku te s njom kreirati svoje zamisli i biti ono što želi. Temu ovoga rada o ulozi lutke u ranom predškolskom odgoju i obrazovanju izabrala sam kako bih prikazala važnost uloge lutke u djetetovu životu, koliki utjecaj ima u svim segmentima djetetova razvoja te kako dijete kroz igru lutkom razvija svoje vještine, potiče se na stvaralaštvo, kako se ističe dječja kreativnost, stvara pozitivno ozračje u kojem se dijete osjeća ugodno i slobodno, a putem projekta to ću i prikazati. U projektu su sudjelovala djeca starije vrtićke skupine. Cilj mi je bio upoznati djecu s različitim vrstama lutki te im omogućiti priliku za stjecanje novih iskustava u kojima će se moći slobodno izražavati. Cilj je stvoriti okruženje u kojem se dijete osjeća opušteno, može se slobodno izražavati te potaknuti djecu na izradu lutaka koje mogu svakodnevno koristiti. Projektom su se ostvarili zadani ciljevi i zadaci, kod djece je primijećen napredak u govoru, međusobnoj komunikaciji i interakciji te rješavanju problemskih situacija. Djeca počinju sve više pokazivati interes za lutkarske predstave, samoinicijativno započinju male lutkarske improvizacije i likovne aktivnosti u kojima sami izrađuju i kreiraju svoje lutkice. Djeca su u igri lutkama bila mnogo opuštenija, slobodnije su iznosila svoja razmišljanja i stavove, osobito djeca koja su inače bila sramežljiva i povučena u odnosu na drugu djecu. Dolazila su do novih ideja, stvarala nove igre i predlagala nove aktivnosti.

Ključne riječi: dijete, odgojitelj, uloga lutke

Summary

With the help of a doll, the child gets to know the world around him and it encourages him to create his own thoughts. It plays a big role in a child's life because the child relaxes with the doll, with its help the child enters the world of imagination and can show his inner state. A doll in a child's hands allows children to be who they want to be. The child enters a world of imagination where he relaxes and can freely express his feelings. It is of great importance in the development of speech, the enrichment of vocabulary, the adoption of routines, and the development of a sense of security. The role of the educator is to encourage and provide the child with the opportunity to use the doll, and with it create their own ideas and be what they want. I chose the topic of this work, the role of the doll in early preschool education, in order to show the importance of the role of the doll in the child's life, how much influence it has in all segments of the child's development, and how the child develops his skills through playing with the doll, is encouraged to be creative, and brings out the children's creativity, creates a positive atmosphere in which the child feels comfortable and free, and I will show that through the project. Children of the older kindergarten group participated in the project. My goal was to introduce children to different types of dolls and provide them with the opportunity to gain new experiences in which they will be able to express themselves freely. Create an environment where the child feels relaxed, can express himself freely, and encourage children to make dolls, which they can use every day. The project achieved the set goals and tasks, progress was noticed in the children's speech, mutual communication and interaction, solving problem situations. Children are starting to show more and more interest in puppet shows, on their own initiative they start small puppet improvisations and art activities in which they make and create their own puppets. Children were much more relaxed when playing with dolls, they expressed their thoughts and attitudes more freely, especially children who were normally shy and withdrawn compared to other children. They came up with new ideas and created new games and proposed new activities.

Key words: child, educator, role of the doll

1. Uvod

„Lutka poznaje sve ono što je bilo prije, posebice vrijeme iz kojega je pošla prema čovjeku, a on, baš zato što nikad nema vremena u svojoj trajnoj trci za životom, u susretu s lutkom ulazi u vrijeme koje se ne da mjeriti bilo kakvom vremenskom napravom.

Lutka je takva naprava, najsavršenija, i zbog toga joj nije potreban satni mehanizam, osim kucanja ljudskog srca na koje se i oslanja kao na jedini neophodni joj dio ljudske anatomije.“

(Paljetak, 2007, str. 8)

Dijete se već od najranije dobi susreće s lutkom, bilo da mu ona služi kao igračka koja ga tješi ili s kojom se igra. Dijete se veže uz lutku i ona mu postaje važno sredstvo u njegovu odrastanju. Lutka je snažno sredstvo koje kod djeteta stvara poseban doživljaj i svako dijete ima neku lutku koja mu je u životu posebna i važna. Dijete se emotivno uz nju veže već od najranije dobi i ona mu stvara osjećaj sigurnosti. Prema Mendeš (2020), prve godine života imaju posebnu važnost u razvoju pojedinca; rano djetinjstvo predstavlja razvojno razdoblje. Temelji razvoja upravo se postavljaju u tom razdoblju (Milanović i sur., 2000: 5). Uloga lutke u djetetovu životu od neprocjenjive je vrijednosti jer potiče stvaralaštvo i nudi mu slobodu kreativnog izražavanja, a mi odgojitelji upravo smo ti koji trebamo osvijestiti važnost lutke kako bismo mogli doprinijeti svojim radom i potaknuti igru lutkom kod djece. Dijete s lutkom uspostavlja nova prijateljstva, obogaćuje i proširuje svoje znanje te mu omogućuje slobodno i kreativno izražavanje. Dijete se tada izražava slobodno. Prema Mendeš (2020), igra je aktivnost koja omogućuje djetetu slobodu i djetetu omogućuje tjelesni, emocionalni i društveni razvoj. Igra je potrebna u djetetovu odrastanju i otkrivanju njegova svijeta. Igrajući se, dijete otkriva svijet i zadovoljava unutarnju potrebu za aktivnošću. Kroz igru dijete se razvija i bogati različita motorička, jezično-komunikacijska, spoznajno-istraživačka, socioemocionalna i umjetnička. Igra se dovodi u vezu s razvojem, učenjem, odrastanjem, emocijama i stvaranjem. Igra se shvaća kao bit i potreba dječjeg odrastanja (Došen, 2016). Djetetova igra, shvaćena kao multidimenzionalna aktivnost, „ujedinjuje mnogostrana područja njegova učenja“ (Šagud, 2015: 91). Vygotsky ističe da je dječja igra praktična mašta odnosno mašta u akciji i u skladu s tim vrednuje svoja socijalna iskustva.

Dijete napreduje kroz igru i stoga on smatra igru djetetovom aktivnošću (Vigotski, 1971). Igra je djetetovo otkrivanje sebe sebi kroz odnose s vršnjacima i odraslima (Ivon, 2002: 27). Važan element u dječjoj igri jest mašta i ona ima važnu ulogu u složenijim igrama (Došen-Dobud, 1982).

U igri lutkom dijete ulazi u jedan poseban svijet kroz koji prepoznaje emocije i raspoloženja. U igri lutkom djeca nastupaju s likovima lutki kao da su to oni, koriste različite geste, uz govor dočaravaju da su te osobe i tako se stvarno i uživljavaju u ulogu. Dijete se igra onih aktivnosti koje su za njega interesantne i koje su mu važne u životu. Dijete u igri oponaša odrasle, oponaša ono što voli, što želi biti, ponavlja više puta isto, ponekad i prerađuje ono što mu se dogodilo u životu, bilo da je dobro ili loše. Dijete kroz igru lutkom lakše prevladava strah i emocije, na način da lutka može preuzeti razna negativna ponašanja i emocije. Igra lutkom djetetu će omogućiti da spozna svijet oko sebe. Hitrec (1991: 17) navodi da igra lutkom ublažava mnoge strahove i dijete prihvaća situacije koje su mu u stvarnosti teške i koje teško podnosi (Ivon, 2010). U ranom i predškolskom odgoju djeca su vrlo često u interakciji s lutkom, stoga je poznavanje lutke ključna za odgojitelje i učitelje kako bi im lutka poslužila kao pomagač i posrednik u komunikaciji s djecom. Miljak (1996) definira da je uloga odgojitelja usmjerena na odabir materijala, organizaciju aktivnosti, sadržaja, sredstava te prijedlog njegovih aktivnosti koje će utjecati na stjecanje novih znanja kod djece. Prilikom primjene lutke u odgojno-obrazovnom radu ona postaje moćno i odgojno sredstvo za bogaćenje i senzibiliziranje dječjeg emocionalnog i spoznajnog razvoja. Koliko će se lutka koristiti i imati funkciju u napredovanju i rastu odgojnih vrijednosti i potencijala, ovisi o nama koji radimo u vrtiću. Dijete se igra u različitim okruženjima; igra se u obitelji, na igralištu, u igraonici i drugim mjestima, ali poseban poticajni kontekst za igru jest dječji vrtić (Trošelj, 2017). Stvaranje posebnog doživljaja i pozitivnog okruženja vrlo je važno u radu s djecom. Atmosfera i pozitivno okruženje stvorit će kod djeteta poseban ugođaj. Prema Lozančić (2005), kvalitetno vrtićko okruženje snažan je poticaj dječjem učenju i stvaranju (Mendeš i sur., 2020).

U praksi sam primijetila koliko djeca vole lutke, koliko su vezana za njih, koliko im pomažu tijekom perioda adaptacije, posebno kod djece koja imaju velikih poteškoća prilikom odvajanja od majke. Tijekom svog rada imala sam iskustva i s djecom s poteškoćama u razvoju, problemima u ponašanju, koja su izuzetno dobro reagirala na lutke i koje su mi koristile kao pomagači u radu. Veliku ulogu imamo upravo mi koji radimo s djecom.

Vrlo sam sretna kada svojim aktivnostima i projektom u kojem su djeca rado sudjelovala mogu potaknuti djecu i dati im priliku za slobodno kreativno izražavanje i probuditi kod njih maštu. Kod poteškoća u ponašanju djeca se dugo zadržavaju u aktivnostima lijepljenja, izrezivanja, slikanja, glume i osjećaju se posebno jer su doprinijeli svojim radom nečemu što je posebno i drugačije. Njihove likovne radove, izjave i lutke koje su izradili izložit ću u svome radu. Odgojitelj je osoba koja treba stvarati takvo pozitivno okruženje u kojem će se djeca moći izražavati slobodno i spontano uz pomoć lutke. Odgojitelj treba omogućiti djetetu okruženje u kojem će moći slobodno ulaziti u svijet mašte. Mi ćemo probuditi i njegovati kreativnost ako djetetovu pažnju usmjerimo na njegov doživljaj.

Odgojitelji imaju veliku ulogu jer sve ovisi o tome koliko ćemo poticati djecu na igru lutkom i stvarati atmosferu u kojoj je lutka dio nas i naše skupine u kojoj radimo.

2. Lutkarstvo

Lutkarstvo je umjetnost koja nudi mogućnost kreativnog izražavanja, a povezuje i sjedinjuje ples, glazbu, dramu i književnost. Od svih grana umjetnosti, lutkarstvo je najpogodnije za prikazivanje bajki, fantastike i čudnih prizora, pa zato kažemo da je i kazalište najbliže djeci. Važnost lutkarstva jest u ljepoti i poetskom činu oživljavanja nežive materije preko glumca lutkara (Pokrivka, 1985).

Prema Županić-Benić (2009), lutkarstvo je duboko ukorijenjeno u tradiciju i kulturu mnogih naroda; ono je prvi prozor u svijet scenske umjetnosti. Kroz lutkarovu energiju i njegov glas i pokret stvara se spoj neživog objekta s dušom.

Kako bi se stvorila iluzija oživljavanja nečega što je neživo, ključne su snaga, predanost, uvjerljivost i prisutnost u pokretanju figure. Lutka je u odnosu na čovjeka jednostavna i jasna. Bez obzira na dob, vjeru i nacionalnost, lutka je razumljiva. Kazalište lutaka ima mnogo toga zajedničkog s kazalištem živoga glumca. Lutka je oblikovana za svoju ulogu i ima neponovljiv lik. Glumac se služi mimikom, dok lutka uvijek ima isti izraz lica (Pokrivka, 1985).

Pod terminološkim određenjem lutkarstvo podrazumijeva čin davanja života apstraktnoj ili realističnoj reprezentaciji određene figure u svrhu kazališnog čina.

Uspješnost prijenosa života ovisi o vještini animatora (Županić-Benić, 2019). Prema Županić-Benić (2019), Francis (2012) ističe lutkarstvo kao umjetničku formu koju možemo promatrati kroz perspektivu magičnog, iluzije, njegove dramaturgije u ritualima i religijama, bajkama, pričama ili kroz perspektivu kazališnog čina poput komedije, parodije ili satire. Počeci umjetnosti lutkarstva vežu se uz zemlje Istoka: Indiju, Kinu, Mjanmar, Vijetnam, Japan i Indoneziju. Stoga se tragovi lutkarstva mogu pronaći u svakoj drevnoj civilizaciji. Baird (1965) ističe da se lutkarstvo može promatrati i kao komunikacijski proces, odnosno kao svojevrsna ekstenzija ekspresivnih mogućnosti. Kazalište ulazi u prostore vrtića i škola te uz pomoć snage lutkara, koji je svojevrsan oblik slobode, prenosi doživljaj.

Lutka kao glavno izražajno sredstvo kojim se kroz kazalište lutaka stvara iluzija i pretvara neživo u živo kod publike stvara poseban trenutak.

Lutka kao igračka može biti ružna ili lijepa, može ostvariti simboličke realnosti, no i dalje je „instrument namijenjen specijalnoj komunikacijskoj uporabi“ (Dolci, 1986).

Lutke mogu letjeti, nestajati, smanjivati se, lutke-životinje mogu govoriti ljudskim glasom, predmeti počinju misliti i osjećati, cvijeće pred našim očima raste, drveće u šumi pleše (Pokrivka 1980: 27). Lutkar je između ostaloga i glumac; to je osoba koja na pozornici lutki daje život. Svaki glumac ne može biti lutkar. On mora svoj glas prilagođavati liku i doprinijeti životu lutke. Jurkowski (2007) ističe da za razliku od glumca, glumac lutkar treba imati izrazito snažnu vizualnu imaginaciju kako bi spojio sve elemente i stvorio iluziju da lutka zaživi u okvirima svoga minijaturnog svijeta pozornice.

2.1. Povijest lutkarstva

Prema Pokrivki (1985), u Europu su lutke stigle kao gotov proizvod istočne kulture i primljene su kao novost. Prve tragove lutkarstva nalazimo u Indiji i proširile su se na Japan, Kinu i Javu. Lutke su stoljećima bile na strani naroda. U 11. stoljeću u Indiji razvilo se narodno kazalište lutaka. Lutkarstvo se u Europi počelo razvijati u 16. i 17. stoljeću. Europsko lutkarstvo bilo je usmjereno na lutke marionete. Mnogi umjetnici iskoristili su mogućnosti lutaka i posvetili im poneko svoje djelo.

Prvi preporod lutkarstva obilježila je izmjena repertoara iz kojeg se izbacilo sve što podsjeća na neprobirljivost narodnih lutkara koji su umetali grubost u svoje improvizacije. Prema Glibo (2000), u Europu su lutke stigle kao gotov proizvod istočne kulture i primljene su kao egzotična novost, ponekad i konkurencija živom kazalištu.

Jurkowski (2005) ističe da su lutke prvotno bile predmet zanimanja za putnike koji su voljeli neobične predmete, a i privlačile su tiskare, koji su pronašli tržište za jeftina izdanja lutaka i pozornica. Prva knjiga o povijesti europskog lutkarstva pojavila se 1852. godine. Do sredine 20. stoljeća europski su lutkari preferirali lutke na štapu, marionete na koncu, ručne lutke i plosnate figure sjene. Glavno svojstvo lutke jest da prelazi iz svoga nepokretnog stanja i uđe u kategoriju bića koje pokreće čovjek. Prvi put lutkarsko kazalište spomenuto je u 17. stoljeću. Lutkarstvo se pojavilo i na različitim razinama, pa su ga svećenici smatrali korisnim dijelom, a bogati građani i aristokrati zanimljivim čudom. Konačno, u 19. stoljeću prosvjetitelji pronalaze u lutkarstvu dobro oruđe za svoj instrumentarij i pretvaraju se u lutkare. Isto stoljeće dovelo je do isticanja da su „lutke dobre za djecu“. Kasnije su lutkarstvo preuzeli umjetnici, koji su pridonijeli velikim promjenama njegova društvenog položaja i značenja (Jurkowski, 2005).

Prema Kroflin (2012), stoljećima je lutkarstvo bilo niža vrsta zabave i vrednovano je kao i putujući žongleri i prikazivanje životinja. Od polovice 20. stoljeća u lutkarstvu bujaju ideje; lutkarstvo se isprepliće s dramskim kazalištem, likovna umjetnost daje lutkarstvu nov zamah, lutkari otkrivaju predmete i materijal kao novu lutku. Nakon Drugog svjetskog rata počeli su se pojavljivati različiti festivali, glazbena i kazališna događanja na kojima su se ponekad održavale i lutkarske predstave. Danas postoji više stotina lutkarskih festivala, dok su u Europi 50-ih i 60-tih godina prošloga stoljeća bili malobrojni (Kroflin, 2012).

3. Lutka

Lutke su sastavni dio života vrtića, stoga nije samo dovoljno da odgojitelji pokreću lutke, već trebaju omogućiti djeci i stvoriti poseban doživljaj na način da se lutka oživi. Dati joj život i stvoriti ugođaj u kojemu je ona stvarno s nama. Prema autoru Ediju Majaronu (2004), lutke

su animirani likovi koji mogu pričati priče i razgovarati s djecom, pa se koriste kao sredstvo u kojem dijete može naučiti mnogo stvari.

Lutka može pjevati, govoriti vrlo čudne jezike, mijenjati riječi i izraze u skladu s novim događajima. Vigato (2011) opisuje lutku kao nepokrenutu figuru kojom čovjek ovlada pokrećući je u prostoru s ciljem da promijeni njezinu funkciju ili značenje. Lutka nikada ne skriva da je lutka, i to je njezina iskrenost. Lutke povezuju gotova sva područja važna za djetetov razvoj i uz pomoć nje dijete otkriva igre. Lutka budi djetetovu maštu i stvaralaštvo. Prema Glibo (2000), lutka je oblikovana za svoju ulogu, ima neponovljiv lik te u svojim pokretima nije uvijek podvrgnuta zakonu sile teže, pa je slobodnija i pokretnija u odnosu na živoga glumca.

Lutka je namijenjena djeci i može biti izrađena od različitih materijala kao što su plastika, porculan i drugi materijali. Djeca mogu izrađivati lutke i od različitih otpadnih materijala kutija, papira u boji, komadića tkanine, kože i sl. Kroflin (2018) ističe važnost materijala jer lutka odašilje informacije materijalom od kojega je napravljena, ovisno radi li se o stiroporu, spužvi, papiru ili fino poliranom drvu. S malom djecom u igri to je način upoznavanja djece s pojmovima „lako“, „teško“, „kruto“ i „savitljivo“.

Lutke su jednostavne i poetične. One mogu letjeti, nestajati, smanjivati se. Lutke će živjeti ako glumac lutkar do kraja uđe u maštoviti svijet. One postaju čudesne i bogate ako su u rukama umjetnika. Svijet lutaka je svijet poezije, humora i satire te svijet koji ne poznaje granice (Pokrivka, 1978).

Bastašić (1990) ističe da je lutka neživa, a oživljava se pokretom i omogućuje prelazak iskustvenoga, nesvjesnoga na onoga koji je gledatelj i onoga koji se njome igra.

Autorica Županić-Benić (2009) ističe da je lutka metafora, pokret koji je oživljava daje joj smisao. Lutka će oživjeti ako kod nas pobudi emocije i sjećanja. Kod lutke svaki pokret ima svoje značenje i lutka može biti bilo koji predmet.

Prema Ivon (2010), lutka pomaže djetetu da se osjeća uspješno i kod djeteta stvara osjećaj važnosti. Ona pomaže djetetu u razvoju govora te dijete, kada uzme lutku u ruku, želi da ta lutku progovori. Lutka omogućuje djetetu opuštanje, pomaže mu da izrazi svoje osjećaje i pokaže kada se osjeća ljuto, sretno ili tužno. Lutka omogućuje djetetu da doživi različite situacije u životu i uz pomoć nje može ući s osjećajem pripremljenosti (Ivon, 2010). Prema Coffou (2004), lutka može biti terapijsko sredstvo za oslobođenje od psiholoških barijera,

strahova, frustracija i opuštanja. Naglašava da lutka može služiti i kao edukativno didaktičko sredstvo i kao poticaj za kreaciju. Lutka nije rezervirana samo za pozornicu, već ima važnu ulogu u odgoju i obrazovanju. Ona je vrlo moćno sredstvo motivacije i poticaj u procesu socijalizacije (Vigato, 2019).

4. Vrste lutaka

4.1. Ginjol lutka

Pokrivka (1985) navodi da je ginjol lutka glavni predstavnik ručnih lutki. Navlači se na ruku kao rukavica te se njome upravlja tako da se pokreću prsti. Na kažiprstu je lutkina glava te se može gibati ako se ruka u zglobu sagiba. Ginjol lutka nema noge; ona se sastoji od glave i tijela koje čini košuljica preko koje se navlači kostim. Glavu ginjola može činiti drvo, plastika i drugi materijali. Jedna od ginjol lutaka, a glavni je predstavnik štapnih lutki, jest javanka, koja potječe s otoka Jave. Ona se upotrebljavala u Kini i Japanu te je bila jedna od najljepših. Lutka je izvorno izrađena je od drva i ima dugačak štap koji prolazi kroz tijelo. Prema autorici Županić-Benić (2009), ručna lutka dobra je za početnike zbog svoje jednostavne izrade i animacije. Djeca jako vole te lutke jer se njima mogu lako animirati.

Varl (1999) opisuje ginjol lutku kao najživahniju na pozornici te je mnogi lutkari stavljaju na prvo mjesto. Ona se može lako pokretati, vrlo je zabavna i gipka. Prilikom izrade ručnih lutki trebamo paziti da ne budu prevelike, jer ako su prevelike, ne možemo njima lako vladati. U ručne lutke ubrajaju se i prstolutke. One su primjerene za igru osobito kod djece predškolske dobi. Vrlo su dobre za glumu, motoriku prstiju i komunikaciju. Lutkama postaju svi naši prsti čim nateknemo glavice na prste i počnemo ih pokretati. Prema Vigato (2011), ginjol lutke predstavljaju jednostavniju lirsku igru, a velika joj glava u odnosu na tijelo daje dozu groteske, tako da čim se pojavi na sceni, može izazvati smijeh.

Slika 1.

*Igra s ginjol lutkama,
dječak i djevojčica (6 godina)*

Slika 2.

*Ginjol lutke,
razgovor između dječaka i djevojčice*

4.2. Marionete

Lutke s velikom tradicijom zovu se marionete. Vukonić-Žunić (2009) definira marionete kao najzahtjevnije od svih vrsti lutaka. Naziv potječe od francuskog imena Marion. Nestvarne su i poetične i odgovaraju im uloge u čudesnim pričama. Njezini prvi oblici mogli su se vidjeti u vrijeme Grka, Egipćana i Rimljana i one su kao takve na početku bile vrlo jednostavne i pokreti su bili minimalni. Animirane su šipkom koja ide od glave, ali s vremenom su dobivale konce, čime su se animirale ruke. Takve lutke podnose više teksta i s obzirom na njihovu brzinu kretanja, koja ima svoju granicu, postaju nestvarne i poetične (Pokrivka, 1985). Županić-Benić (2009) definira marionete kao lutke koje se pokreću na koncu i dosta su zahtjevne u izradi i animaciji te ih se smatra najzahtjevnijima. Lutka ovisi o onome tko je gore i tko je pokreće. Varl (1999) definira lutke na koncu na način da ih opisuje da su vrlo slične osobama i životinjama iz prirode. Lutke na koncu su najzahtjevnije vrste lutaka jer ih lutkar mora znati upotrebljavati. Marionetu nazivamo kraljicom među lutkama.

Za glumca je takva lutka izazov. Lutka na koncu oponaša ljudsko tijelo i prije nego što počnemo s izradom, dobro je nacrtati skicu ili likovni predložak kako bi nam je bilo lakše izraditi.

Slika 3.

Lutka na koncu – djevojčica je izradila kod kuće jednoroga

Na slici 3 prikazuje se jednorog na koncu kojega je djevojčica B. K. izradila kod kuće sa svojim roditeljima. Djevojčica posebno voli jednoroge i napravila ih je od kartona i papira.

4.3. Lutke sjene

Prema Vukonić-Žunić (2009), lutke sjene su plošne lutke i imaju snažan učinak te mogu imati pokretne i nepokretne dijelove tijela. Za lutku se pričvrste dva štapića i pomoću njih se animira, lutka se prislanja uz platno. Igrajući se sjenom, čak i dječje ručice mogu postati zanimljiva lutka. Lutke sjene izrađuju se najčešće od papira, kože, a poneka i od plastike. Lutke sjene postojale su i u indijskoj tradiciji, koje su bile čak i nepomične ilustracije objašnjavane govorom i glazbenim tekstom (Mrkšić, 2006). Prema Glibo (2000), lutke sjene su specifičan oblik scenskih lutaka. Budući da su likovi i životinje obično u profilu, potrebno ih je oblikovati, kao figure priljubljene su za platno, a pokretane rukom pod snopom svjetlosti se ocrtavaju na drugoj strani i na taj način one izgledaju kao da su oživljene.

Prema autorici Županić-Benić (2009), lutke sjene su zadivljujuće i uz glazbu djeluju kao pokretne slike te imaju veliku umjetničku vrijednost.

One su idealne za prepričavanje priča djeci jer kod njih pobuđuju maštu. One su jednostavne za izradu, a scena se brzo postavlja. Zbog svoje lake izrade preporučuju se za škole i vrtiće.

Slika 4.

Kazalište sjena, predstava „Djeca djeci“

4.4. Lutke na štapu

Prema Pokrivki (1978), glavni predstavnik lutaka koje se animiraju pomoću štapova jest javanka. To je lutka s otoka Jave i mnoge se upotrebljavaju u Kini i Japanu te predstavlja jednu od najljepših u azijskoj kulturi. Originalna lutka javanka izrađena je od drveta. Dugačak štap prolazi kroz tijelo i pokreće glavu. Tijelo javanke čini košuljica od platna. Ispod košuljice smještena je ruka animatora i preko košuljice navlači se kostim. Varl (1999) opisuje da lutka na štapu može biti svaki predmet ili figura koju natakemo na štap i pomoću štapa pomičemo. Takav tip lutke često se upotrebljava i jednostavan je. Glava postaje najvažniji dio lutke. Glave lutaka mogu biti od različitih materijala, pa tako možemo raditi glave od materijala kao što su stiropor, tkanina, plastika, guma. Oči su kod lutaka najvažnije osjetilo, jer njima komuniciraju. Prema Vuković-Žunić (2009), one su najjednostavnije za animaciju; svaki predmet koji se natakne može postati lutka. Uz malu pomoć odgojitelja i učitelja mogu nastati različite lutke vođene dječjom maštom. Sredstvo za igru mogu postati kuhače, čak i otpadni materijal, i s

raznim materijalima može se stvoriti vrlo kreativan rad. Lutke na štapu s rukom animatora su zahtjevnije. Lutkinu ruku nadomješta animator i ona je u stanju učiniti sve. Postoje i lutke na dva štapa, ali one se najčešće koriste kada se prikazuju životinje koje hodaju na četiri noge ili gmižu.

Županić-Benić (2019) opisuje štapnu lutku kao lutku koju može izraditi svako dijete tako da nacrtanu figuru izreže i stavi na štap. Dobre su za početnike, a važno ih je izraditi od laganih materijala kako ne bismo imali poteškoća prilikom animacije.

Slika 5.

Lutke na štapu koje su djeca šivala u vrtiću

Na slici 5 prikazane su štapne lutke koje su izradila djeca starije dobne skupine.

5. Igra lutkom

Igra je aktivnost koja djetetu najbolje odgovara i kroz igru dijete se razvija u segmentima emocionalnog, tjelesnog i intelektualnog razvoja. Igra se razlikuje od ostalih aktivnosti i ona kod djeteta proizlazi iz njegove unutarnje potrebe. U igri dijete postaje stvaralačko i ono se igra kako bi ostvarilo svoju unutrašnju potrebu. Dijete se ne igra da bi nešto naučilo iako iz igre proizlaze razni procesi učenja. Za svaku igru važno je da dijete sudjeluje u njoj i da ona ne bude prekinuta. Igra znači svijet u kojem se izražavaju mašta, kreativnost i originalnost. Igra je povezujući mehanizam koji udružuje sve što učimo, što znamo, što osjećamo i što razumijemo (Bruce, 2002: 193). Piaget (1972) ističe važnost igre za spoznajni razvoj. S tog stajališta

proizlaze koncepti važni za ponašanje u igri, a odnose se na samoregulaciju, što znači da dijete samo odlučuje o svojim aktivnostima, kako će ih planirati i ostvariti. Drugi koncept odnosi se na „mentalnu aktivnost“ u kojoj dijete sudjeluje bez poticaja, spontano se uključuje.

Fleksibilnost se odnosi na aspekt igre koji omogućuje premošćivanje raznolikosti za situacije u kojima se našlo, i to bez učenja (Kooij i sur., 1983).

Prema Šagud (2002), dijete u igri oponaša određene stvarne situacije i na taj način ovladava aktivnostima koje su mu nedostupne, a želi ih ostvariti. Prema Glibo (2010), u igri lutkom ono što je čini simbolom jest njezina komunikacija pokretima, glasom ili vizualnom pojavnošću. Prijenosom lutkareve energije lutka dobiva novo značenje i postaje novo biće ili osoba. Dijete se igra onih igara koje kod njega privlače zanimanje i interesantne su mu i zbog toga ih u igri ponavlja. Stalno se igra lutkom da bi to moglo razumjeti. Dijete u igri oponaša odrasle osobe i način na koji one nešto rade ili prerađuje ono što mu se dogodilo u stvarnosti. Lutka mora biti slična djetetu, a kolica moraju biti slična pravim kolicima. Igračke lutke kao simboli služe mu kao pomagač u njegovoj zamišljenoj igri. Osobito kod mlađe djece važno je da igračka simbol bude ista kao u stvarnosti. Kasnije kada je dijete postiglo psihičku zrelost, lutke mogu zamijeniti kuhače ili štap (Miljak, 2009: 16).

Prema Ivon (2010), u igri lutkom djeca nastupaju i ponašaju se kao da su te osobe i određenim emocionalnim stanjem lika lutke koje postiže glasom ili gestom omogućuje razumijevanje emocija tog lika, ali i razvija svoje emocije. Lutka djetetu predstavlja sigurnost i skrovište u koje se može skloniti. U igri lutkom sramežljivo dijete može se potaknuti da govori, izrazi svoje osjećaje, a može mu pomoći da bude spontano i izbjegne stresne situacije. Promatranjem dječje igre lutkom odgojitelj može otkriti kako se dijete ponaša prema određenom liku lutke, s kime se dijete identificira i kakve probleme ima u društvenim odnosima (Ivon, 2010). Igranje lutkom potiče dijete na govor, najviše pomaže sramežljivoj djeci i onoj djeci koja su zatvorena jer se uz lutku lakše oslobađaju, stoga je igra lutkom od velike važnosti (Rudman, 2023).

5.1. Igra scenskom lutkom

Rudman (2023) ističe važnost igre i naglašava da igra sa scenskom lutkom može utjecati na razvoj pozitivnih crta ličnosti i pomaže u socijalizaciji. Dijete u igri razvija smisao za

uzajamnost, solidarnost, pravednost i suradnju. Prema Glibo (2000), scenska lutka dovodi dijete u stanje uzbuđenosti i ushićenosti. Ona pokreće njegov misaoni, emocionalni svijet i omogućava mu da se izrazi na svoj način.

Ona mu nudi da uđe u svoj zamišljeni svijet i da sudjeluje u njemu. Dijete manipulira lutkom kako ono želi. Takvoj lutki dijete se uvijek rado priklanja i dugo sudjeluje u igri s njom. Za scensku lutku u predškolskom odgoju važno je da ima jednostavnost pokreta. Nije poželjno da bude premala ni prevelika. Razumijevanje ovisi o dobnoj skupini, jer ako je dijete veće i steklo je pojam o određenom liku, lakše će i razumjeti prikazivanje. Ako dijete nije steklo jasan pojam o nekom liku, neće razumjeti ni pojednostavljeni način. Za kreiranje scenskih lutki mogu nam poslužiti tikve, neko voće ili povrće. U igri scenskom lutkom dijete najviše razvija govor i tada se služi jezičnim simbolima te se kreativno izražava. Kod mlađe djece igra scenskom lutkom više se iskazuje kao motorička aktivnost i tada je već zadovoljno jer ju prevrće, lupka njome i istražuje. Misao im je brža od govora i izražava se mimikom i gestom. Kod starije djece u igri scenskom lutkom smanjena je motorička aktivnost te ona upotrebljavaju složenije gramatičke strukture (Glibo, 2000). Prema autorici Pokrivki (1985), dijete u igri scenskom lutkom može preuzeti neku emociju iako nema takav intenzitet u stvarnosti. Igra scenskom lutkom može mu pomoći u emotivnom rasterećenju i pružiti uvid odraslima u njegovo stanje. Takve igre socijaliziraju djecu, a u igri se razvijaju pravednost, solidarnost i suradnja. U vrtićima takve su igre najčešće spontane i slobodne. Mogu se organizirati i kao igre dramatizacije, a mogu i nakon usvojenih priča za dramatizaciju, nakon neke pjesme koju su naučili ili kraćeg lutkarskog igrokaza. Igre scenskom lutkom po svom karakteru su govorne igre i dijete se u tim igrama služi jezičnim simbolima kao sredstvom izražavanja misli i osjećaja. U igri scenskim lutkama dijete razvija simboličnu transformaciju iskustva i upotrebljava lutku kao neprestanu potporu u igri. Karakter samog sadržaja igre zahtijeva i uključivanje djetetova znanja, što se odražava u bogatstvu igre scenskim lutkama (Pokrivka, 1978). Prema Mrkšić (2006), dijete i lutka toliko su vezani da bez igre ne bi postojala mogućnost doživljavanja predmeta na način i u formi lutke. Lutke nisu djeci samo partner u igri nego i likovi i pokreti pomoću kojih ona ističu pojedine osobine te preko njih bolje razumiju sebe i svoj odnos prema svijetu oko sebe.

6. Odgojitelj i lutka

Miljak (1996) ističe da je odgojiteljeva uloga usmjerena na odabir materijala i sredstava, prijedlog i organizaciju aktivnosti koje će poticati djecu na rješavanje problema, usvajanje i stjecanje novih znanja, a ne samo na neposredno poučavanje. Stoga je najvažnija uloga odgojitelja u stvaranju poticajne okoline u kojoj će se poticati autonomija. Program koji je razvojno primjeren proizlazi iz djetetovih interesa i stilova učenja. Tako je odgojitelj kreator okoline, a što manje treba biti voditelj.

Šagud (2002) navodi da se od odgojitelja očekuje da osigura inventivan model igre, a kasnije, kada primijeti kako se dijete udaljava od plana, potiče i podupire takvo ponašanje. Što više dijete sudjeluje u svojoj simboličkoj igri, to se odgojitelj više odmiče i ulazi u ulogu promatrača. Sve to odgojitelj će postići ako stvori kvalitetne materijalne uvjete za odvijanje igre u kojoj dijete može biti neometano. Prema Griffin (1982), odgojiteljeva uloga prelazi u ulogu umjetnika pomoćnika, i u toj ulozi odgojitelj ne nudi poticaje. Njegova uloga jest ukloniti sve prepreke koje ometaju tijek igre. Odgojitelj kao mirotvorac intervenira samo kada je to potrebno, u slučaju nekog sukoba, i tada uz pomoć lutke može lakše objasniti uzrok svađe. Poruke koje odgojitelj neizravno šalje preko lutke mogu kod djece stvoriti nove oblike ponašanja. Odgojitelj se uz pomoć lutke lakše približava djetetu i ima uvid u njegove potrebe te će uz pomoć poruka koje mu dijete šalje moći stvoriti suradnju i ostvariti povjerenje. Prilikom dogovaranja pravila ponašanja, upotreba lutke olakšat će odgojitelju uvid u djetetove potrebe i pružiti mu priliku da spozna važnost svoje uloge u oblikovanju djetetova ponašanja. Uz pomoć nje lakše će komunicirati, stvoriti atmosferu suradnje i na taj način moći će se približiti djeci te steći njihovo povjerenje (Ivon, 2010).

6.1. Odgojitelj kao model

Prema Mendeš (2020), odgojitelj i odrasla osoba iz djetetova okruženja podupiru djetetov razvoj, učenje, odgoj i obrazovanje. Dijete uči po modelu; sve ono što rade odrasli, dijete nesvjesno oponaša.

Odgojitelj koji u svom radu koristi lutku i daje joj život potaknut će kod djeteta zanimanje za lutku. Djeca u vrtiću ne uče samo ono što im se govori, nego uče na temelju ponašanja odrasle osobe. Tako će dijete s lutkom razgovarati na isti način kao i odgojitelj. Dijete od najranije dobi uči oponašanjem i na taj način stječe vještine i znanje. Modeliranje se odnosi na promjene koje su rezultat ponašanja drugih. Od roditelja i odgojitelja zahtijeva se primjeren i uzoran obrazac ponašanja kako bi to ponašanje bilo uzor djetetu. Pričanje priča u obiteljskom domu, vrtiću, sudjelovanje na kazališnim predstavama bit će poticaj djeci za razvoj govora, ponašanje i razvoj mašte u igri. Odgojitelj koji u skupini potiče pozitivan stav prema lutkama, igračkama i pospremanju igračaka potaknut će dijete na isto ponašanje. U igri lutkom dijete projicira sve doživljaje iz stvarnog života, pa tako možemo vidjeti kako u igri lutkom dijete oponaša riječi koje govore njegova majka ili otac, možemo vidjeti kako se majka odnosi prema njemu. Dijete tada postaje mama ili odgojitelj (Ivon, 2010).

Istraživači su mnogo puta potvrdili kako djeca koja gledaju nasilne filmske junake i poistovjećuju se s njima tako mogu naučiti razne oblike agresije. Najčešće oponašaju agresivna ponašanja dobrih likova, odnosno agresiju kojom ti likovi postižu cilj i na taj način postaju tolerantnija prema agresiji te im ona manje smeta (Vidović i sur, 2003). Odgojitelj koji započne igru lutkom u vrtiću vjerojatno će brzo potaknuti dijete na igru lutkom. Prema Petrović-Sočo (2007), odgojitelj je taj koji djeluje na dijete i onda kada uopće toga nije svjestan. Njegove se namjere, stavovi i uvjerenja apliciraju i u aranžiranju prostorno-materijalnog konteksta, ozračju koje prevladava u odgojnoj skupini, načinima komunikacije s drugom djecom. Ne možemo znati radi li okruženje koje smo aranžirali i aktivnosti koje smo pripremili za djecu ono što uistinu trebaju činiti ako pažljivo ne promatramo ono što se odvija pred nama (Petrović-Sočo, 2007).

6.2. Načini uporabe lutke

Brognini (1995) definira kako uobičajeni oblici uporabe lutke u odgojno-obrazovnom radu mogu biti lutka kao skupina, sadržaj i područje te lutka kao odgojni projekt. Pod pojmom lutke skupine podrazumijeva se lutka koja je dio svakodnevice u vrtiću i pomaže u uspostavljanju veze između odgojitelja i djece.

Dijete se veže uz luku i nosi je svugdje sa sobom, ponekad i u šetnju, te spava s njom. Korištenje lutke kao sadržaja i područja podrazumijeva kako će odgojitelj potaknuti djecu na učenje i stjecanja određenog sadržaja (Ivon, 2010).

Korošec (2004) navodi kako lutka pomaže u prenošenju znanja i uspostavljanju odnosa s djecom. Istraživanje je pokazalo kako i učiteljice u nastavi koje koriste lutku imaju manje poteškoća i kako djeca prihvaćaju lutku i na nju se koncentriraju. U okviru odgojno-obrazovnog projekta lutka pomaže produbiti zanimanje kod djece za temu koja se trenutno obrađuje ili temu projekta. Korošec (2019) ističe ulogu lutke u dječjem socijalnom ponašanju i naglašava da rad s lutkom može doprinijeti promjeni socijalnog ponašanja djece predškolske dobi. Djeci se uz nju omogućuje bolja međusobna suradnja i razvoj ideja. Jurkovski (1980) ističe da pod pojmom odgoja razumijevamo obogaćivanje ljudskih osobina kao rezultat spoznatih doživljaja: „Dijete živi u svijetu odraslih koji su stvorili odrasli i ima pravo upoznati taj svijet u svojoj složenosti. Na taj način priprema se da preuzme svoje obaveze u budućnosti, dopušta djetetu vlastiti aktivni odnos prema stvarnosti i istodobno budi u njemu čežnju za ljepšim životom, za životom istine i pravednosti, a to je bitna funkcija umjetnosti.“ (Jurkowski, 1980: 98)

Prema Čečuk (2009), priča koja je ostvarena scenskim sredstvima daje likovne uzore, događaje koji su slikovito prikazani i proces maštanja. Malena djeca spremnija su od odraslih razumjeti bit kazališta. Majaron (2000) smatra da ako mladi čovjek sudjeluje u kreativnom procesu, osobito u čaroliji lutkarskog kazališta, naučit će misliti stvaralački, bit će pun asocijacija i svoje ideje moći će povezivati.

Podaci istraživanja Ivon (2005) pokazuju kako odgojitelji u vrtiću vrlo rijetko ili povremeno koriste lutku u svom radu, i to najčešće za male scenske improvizacije i dramatizacije. Sve to možemo povezati s činjenicom kako je odgojiteljima teško pronaći najprimjerenije poticaje i naći način da se dijete izrazi uz pomoć lutke.

7. Lutkarska animacija

Prema Vigato (2011), animacija lutke počinje od proučavanja mehanike pokretanja i od njezine umjetničke bitnosti (Klimčuk, 2004: 323). Animator djeluje na način koji mu diktira lutka jer lutka ima ograničena izražajna sredstva, a animator kada dobije lutku u ruke počinje istraživati mogućnosti pokretanja dijelova tijela. Lutka je animatoru predmetno izražajno sredstvo. U procesu animacije dolazi do transformacije scenskih izražajnih sredstava od ljudskih u lutkarske. Pokrivka (1985) ističe da riječ *anima* znači *duša*, stoga animirati lutku znači „udahnuti joj dušu“, a samim time ćemo je i oživjeti. Kako bi se postigao umjetnički izraz, bitna je animacija. Postoje pravila za svaku pojedinu lutku. Tako se marionete pokreću

odozdo i pokreću se na koncu, a ručne lutke odozdo. Lutkarska animacija povezana je s karakterom lutke i stilom predstave. Svi pokreti i geste trebaju se uskladiti kako bi se stvorila cjelina. Lutkar treba osjetiti ritam pokreta za lutku koju animira, stoga je nužno poznavanje tehničko-izražajnih mogućnosti. Čečuk (2009) naglašava da je za njega animacija samo drugo ime za glumu koja se u osnovnoj funkciji ne razlikuje od glume u dramskom kazalištu.

Animacijom glumac oživljava lik u svoj njegovoj osobnosti i svim sredstvima s kojima raspolaže. Najvažniji je odnos između lutke i glumca; prvi se ostvaruje na način da je uočljiva povezanost i ovisnost lutkara i lutke, a u drugom odnosu animator oživljuje lutku (Đerđ, 2018). Prema Rudman (2017), animirati znači oživjeti zadani lik, a cjelokupna fizička priroda glumca treba biti angažirana dok stvara u sebi ono što se događa u duši lika koji igra. Živi glumac je animator jer stvara život ljudskog duha i na taj ga način predaje publici. Uz govor, izražajnost lika postiže se korištenjem mimike i geste. Glumac može nekoga uvjeriti samo ako i on vjeruje u to što igra.

Prema Vigato (2011), odnos animatora i lutke jako je važan. Prvi odnos je mehanički, a drugi odnos je više emotivne naravi i pretpostavlja zblizavanje živog čovjeka s neživim predmetom. U trećem odnosu lutkar udahnuje lutki život. Lutkar se mora udaljiti od lutke u emotivnom smislu kako bi se opet s njom mogao zbliziti. Ti odnosi zapravo su sastavni dijelovi animacije. Tri odnosa potrebna su da bi lutka ostvarila osobnost. Animator je subjekt svoje akcije i objekt u službi lutke te mora biti svjestan položaja svoga tijela i djelovanja lutke. Animator se mora odreći svojih plastičnih izražajnih mogućnosti kretanja, mimike glasa, mora se prilagoditi mogućnostima komunikacije s publikom. Pokretački aparat glumca služi kao pomoćno sredstvo za održavanje, pokretanje i oživljavanje lutke (Savinova-Semova, 1987: 46). Umjetnost glumca animatora traži preciznu koordinaciju svjesne i podsvjesne aktivnosti tijekom scenske radnje (Vigato, 2011).

8. Lutkarska i dramska improvizacija

Prema Glibo (2000), lutkarska improvizacija oblik je lutkarskih igri, stoga je velika važnost odgojitelja jer u njegovim rukama lutka može postati i nezanimljiva ako nije unio svoj angažman. Odgojitelj treba biti vođen kreativnošću i održati originalnost bez ponavljanja i prevelike sladunjavosti. Sudbina male lutkarske improvizacije u rukama je odgojitelja i u

njegovim rukama i najbolja može postati nezanimljiva, stoga su važne odgojiteljeva originalnost, nježnost i sentimentalnost. Odgojitelj treba unijeti nježnost i zaigranost, govoriti čisto i jasno. Male odgojiteljeve improvizacije isto mogu imati veliku vrijednost. Male improvizacije vrijedne su isto kao i cjelovit lutkarski igrokaz.

Lutkarskom improvizacijom odgojitelj se koristi u raznovrsnim situacijama, u odgojno-obrazovnim procesima koji se ne mogu predvidjeti, pa tako i jutarnjim satima može potaknuti igru ako neko dijete donese igračku od kuće. Odgojitelj lutkom može potaknuti dijete na pranje ruku, spavanje i ostale životno praktične aktivnosti koje provodi u vrtiću. Dijete koje sudjeluje u igrokazima i igri s lutkama nema osjećaj da nešto mora i da ga netko promatra, nego ga znatiželja potiče da uđe u još jednu igru i akciju. Sve se to događa spontano (Glibo, 2000).

Prema Pokrivki (1978), lutkarska improvizacija osnovna je forma lutkarskih igara te je sve u rukama odgojitelja. Lutkarske igre mogu biti duboko emotivne i misaone, mogu biti vođene visokom poetičnošću. Lutkarska improvizacija može ispuniti cijelo jedno zanimanje ili biti čak dio neke zajedničke aktivnosti. U nekim skupinama postoje razne lutkice kojima djeca dodjeljuju imena i takve lutke unose vedrinu u skupinu. Odgojitelj takvom lutkom može okupiti djecu, koristiti je za pranje ruku ili kod usvajanja drugih higijenskih navika (Pokrivka, 1978).

9. Scenski govor lutke

Prema autorici Pokrivki (1985), lutke su trebale nalikovati živim ljudima, pa su i govorile običnim glasom. U kazalištu scenska lutka je simbol i potrebno je prilagoditi glas kako bi se stvorio posebni doživljaj. Lutka koja se pojavi na sceni već u sebi nosi svoj glas, a lutkar ga upotrebljava i oblikuje. Scenski lik nastaje tako da se spoje glas i lutka te je za svaku lutku potrebno pronaći i prilagoditi pravi glas. Glibo (2010) ističe da je potrebno pronaći određenu visinu glasa jer preveliko karikiranje može djelovati neestetski i može biti čak i nerazumljivo. Sladunjav ili monoton glas može loše prikazati cijeli scenski lik. Naglasak se postiže zajedničkim utjecajem visine tona i jačine te promjenom tempa.

10. Važnost lutke u razvoju predškolskog djeteta

Uključivanje lutke u odgojno-obrazovni proces može pružiti velike mogućnosti za kreativan pedagoški pristup, ali i obogatiti cijeli odgojno-obrazovni proces. Lutka kao vizualan i taktilan „instrument“ potaknut će djetetovu osjetljivost za poticaje iz okoline te znatno potaknuti verbalnu i neverbalnu komunikaciju s odgojiteljem i vršnjacima. Kroz razne oblike poput igara lutkama, pričanja s lutkama, učenja s lutkama lakše ćemo ostvariti cilj ili olakšati pristup prema djeci (Ivon, 2010).

Istraživanje Korošec (2004) o ulozi lutke u odgojno-obrazovnom radu pokazuje kako lutka olakšava komunikaciju s odgojiteljem ili učiteljem, kao i kod djece međusobno. Lutka postaje prijatelj, a s njom su djeca sigurnija.

10.1. Lutka i zadovoljavanje dječjih potreba

Maslow (1976) smatra da su temeljne čovjekove potrebe fiziološke, potrebe za pripadanjem, ljubavlju, sigurnošću, samopoštovanjem, poštovanjem drugih i samoostvarenjem.

Glasser (1985) smatra da su sve potrebe ključne fiziološke i psihološke te kada postanemo svjesni njihova postojanja, pokušat ćemo ih i zadovoljiti. Svako dijete izražava potrebe na svoj način, stoga je ključ odgojitelj koji ih treba prepoznati i zadovoljiti ih. Svako dijete na svoj način iskazuje svoje potrebe, stoga se od odgojitelja zahtijeva visok stupanj senzibilnosti (Ivon, 2010). Odgojitelj treba biti sposoban prepoznati i osigurati primjerenu okolinu za zadovoljavanje djetetovih potreba. Komunikacijom među djecom odgojitelj uz pomoć lutke može lakše prepoznati djetetove psihološke potrebe i pronaći način kako će ih zadovoljiti. Dijete od najranije dobi izražava potrebu za pripadanjem. Ako dijete nije okruženo osobama koje ga vole, brinu se o njemu i pružaju mu sigurnost, djetetov razvoj bit će ometan.

Nedostatak zadovoljavanja potreba izražen je kada dijete prvi put kreće u jaslice, jer se tada osjeća tužno i ostavljeno, stoga veliku važnost ima lutka ili djetetova omiljena igračka. Najdraža igračka olakšat će mu taj period. Lutka je djetetov najbolji prijatelj. Dijete s lutkom pripovijeda i govori joj sve što ga tišti i sve ono što ne može povjeriti nekome drugome. Dijete s lutkom može ostvariti svoje želje i s njom se može osjećati snažnije. Svoju potrebu za slobodom dijete će ostvariti samo ako se može igrati lutkom bez ograničenja i nitko ga u tome ne sputava, može odabrati način i kada će se njome igrati. Odgojitelj koji upotrebljava lutku u

komunikaciji s djetetom bolje će razumjeti dijete i znati što dijete želi. Dijete lakše prihvaća lutku kao autoritet nego odraslu osobu jer je dijete samo izabralo lutku.

S obzirom na poteškoće kod djece koje se odnose na poteškoće s vidom, poremećaje u ponašanju ili bilo koje druge poteškoće, lutka je sredstvo koja će odgojitelju olakšati i pomoći mu u radu (Ivon, 2010).

10.2. Lutka u poticanju pozitivne slike o sebi

Čudina Obradović (1990) ističe da je pozitivna slika o samome sebi za predškolsko dijete bolji prediktor školskog uspjeha/neuspjeha od kvocijenta inteligencije. Lutku trebamo smatrati važnim medijem uz pomoću kojega možemo ostvarivati ciljeve.

Dijete koje se igra lutkom moći će prije spoznati i brže naučiti vidjeti sebe kao jedinstveno biće. Pomažući djetetu da vidi sebe, pomoći ćemo mu da se osjeća dobro zbog svojih misli, a pomoći ćemo mu i u razvoju samopouzdanja. Lutka svojim pokretima izražava humor, želje i emocije. Lutka pomaže i u razvijanju društvenih vještina i izgradnji socijalnog „ja“. Uz pomoć lutke dijete će se lakše uključiti u skupinu, lakše će se obratiti svom prijatelju ili razgovarati s njim. Kroz igru lutkom omogućujemo djetetu da doživi različite životne situacije. Lutke mogu predstavljati nasilnike, zastrašujuće situacije, možda čak i stres s kojim se dijete svakodnevno suočava (Bastašić, 1990).

Pokrivka (1980) ističe da će lutka omogućiti da djeca vide odgojitelja u drugačijem svjetlu. Odgojitelj može postati čarobnjak i osoba koja pripovijeda.

10.3. Lutka u poticanju samostalnosti

Prema Ivon (2010), djetetov razvoj ovisi o ozračju u kojem se razvija. Pri dolasku u vrtić dijete se nalazi u situaciji koja pred njega postavlja zahtjeve u okviru socijalnih i komunikacijskih sposobnosti. Dijete se u vrtiću susreće sa svojim vršnjacima u okruženju u kojem se grade odnosi koji će mu biti temelj i priprema za daljnji život.

Usvajajući vještine postat će sve kompetentnije. Vještine su mu potrebne kako bi moglo sklopiti prijateljstva.

Miljak (1996: 34) ističe kako se poticanje samostalnosti može odvijati u svim segmentima života u vrtiću, prilikom samostalnosti odijevanja, hranjenja, dijete može izabrati i donijeti odluku kojom igračkom će se igrati i odabire način na koji će riješiti problem.

U dramsko-lutkarskim predstavama starija djeca poticat će mlađu i potaknuti ih na odabir lutaka koje će ostvariti duže trajanje u igri (Nenadić-Bilan, 2003).

Osobito u mješovitim grupama u vrtiću može se poticati samostalnost. Tako će starija djeca potaknuti mlađu i pomoći im usvojiti nove pojmove i razviti mnoge sposobnosti. Miljak (1996) navodi da je samostalno dijete ono dijete koje je slobodno. Odgojitelj pomaže u komunikaciji s lutkom, ali djeca prihvaćaju lutku s velikim oduševljenjem i prihvaćaju je zato što su je odabrali sami. Na taj način pomoći ćemo djetetu da se može priključiti u socijalne interakcije i da se uključi u mnoge situacije (Hicela, 2010).

10.4. Lutka u poticanju socijalne kompetencije

Socijalno kompetentna djeca su ona djeca koja se upuštaju u interakcije i aktivnosti s drugima. Pri dolasku u vrtić dijete se nalazi u nizu novih situacija koje su pred njim i zahtijevaju primjenjivanje emocionalnih, socijalnih i komunikacijskih vještina (Bastašić i sur., 1998).

U dječjem vrtiću dijete s vršnjacima gradi odnose koji će predstavljati temelj u njegovu daljnjem životu. Dijete će učeći vještine postati kompetentnije i lakše se snalaziti u određenim situacijama. Kako bi sklopila prijateljstva u vrtiću, djeci je potrebno više socijalnih znanja (Ivon, 2010). Mnogi istraživači ističu da rast prosocijalnog ponašanja ovisi o dobi. Novija istraživanja pokazuju da se prosocijalno ponašanje javlja već pri kraju prve godine i tada djeca emocionalno reagiraju na tuđu nesreću. U drugoj godini pokušavaju već nekoga utješiti, pomoći drugima u obavljanju zadataka i dijeliti predmete koje imaju (Eisenberg, 1987).

Vlahović (1994) ističe da u vrtiću agresivnost nije nešto što je neuobičajeno i javlja se već vrlo rano. Agresivnost je razvojna faza i očekivana je u ranom djetinjstvu, ali važno je takvo ponašanje kontrolirati i takvu energiju usmjeravati prema prihvatljivim oblicima ponašanja. Kod manje djece takvo ponašanje javlja se kada se dijete želi obraniti od nečega ili boriti za nešto. Kako bi dijete sačuvalo svoj integritet, ono najčešće brani predmete, prostor i sve što smatra važnim, a najčešće se radi o igrački koja mu je omiljena ili nečemu što je izgradilo u pijesku. Korištenje lutke u takvim situacijama može ojačati strategiju uspostavljanja kontakta s

djetetom. Odgojiteljice u skupini uz pomoć lutke mogu dopuniti djetetov socijalni razvoj. Kod djece koja su se posvađala, ponudimo li im lutku, ona će verbalizirati ljutnju i pokušat će razumjeti zbog čega se ta ljutnja i pojavljuje. Lutka će pomoći djetetu da nađe pravo rješenje i pravom reakcijom riješi svoj problem (Ivon, 2010).

Porenta (2003: 184) u istraživanjima koja su se provela u slovenskim školama prikazuje da su djeca koja su se koristila lutkom i više igrala njome tijekom tjedna bila manje agresivna, zrelija i odgovornija.

Rezultati istraživanja Ivon (2005) prikazuju da česta upotreba lutke na različite načine u odgojno-obrazovnom radu utječe na dječje ponašanje koje je u većoj mjeri prosocijalno, a u manjoj mjeri agresivno. U praksi primjećujem da prilikom problemskih situacija i svađe među djecom djeca mogu riješiti svoj problem na lakši i mirniji način ako je njihov posrednik lutka. Lakše komuniciraju i kažu jedno drugome što im smeta preko lutke i tako riješe svoj problem i izbace ljutnju koja bi se inače manifestirala na drugačiji način. Djeci koja su sramežljiva i povučenija u skupini lutka je pomogla da izraze što žele i kažu svojim prijateljima što im smeta.

10.5. Lutka u poticanju dječjeg stvaralaštva

Mnogi teoretičari i praktičari dokazuju da iskustvo u igri jača kreativnost i imaginaciju jer dijete u igri slobodno izražava svoje ideje, istražuje, isprobava i stvara svijet koji ono želi.

Mitrović (1978) navodi da u igri dijete izražava svoj spoznajni odnos na izokrenut način koji mu je važan da bi spoznalo realni svijet. Dijete tada razvija sposobnost za doživljavanje realnog i sposobnost imaginacije, a to se posebno izražava u simboličkoj igri, gdje djeca mogu biti ono što žele, uz pomoć svoje mašte stvaraju nove ideje, postaju kuhari, prodavači. Miljak (1996) navodi da se stvaralački proces odvija u više etapa. U prvoj se godini dijete upoznaje s predmetom, oblikom, istražuje i manipulira.

Kada se upozna s njim, ovisno o djetetovoj dobi, može ovladati upotrebom i načinom funkcioniranja toga predmeta ili materijala. Dijete stječe iskustvo i kasnije u procesu dopunjava, dorađuje i provjerava.

Dijete treba prvo promatrati, opipavati, stiskati lutku kako bi je pokušalo oživjeti i tada će dijete otkriti da mu lutka može biti prijatelj u igri ili pomoćnik u određenim situacijama. Debouny (2004) ističe da su izrada lutaka, oblikovanje scene i animacije lutke dobar način na koji će dijete moći stimulirati svoju kreativnost, prepustiti se svojoj mašti i samo smisliti svoju priču. Kako bi mi kao odgojitelji mogli razvijati kreativnost kod djece, nužno je dati djetetu priliku i mogućnost da slobodno ispituje odnose s lutkom, istražuje, improvizira, pri čemu je odgojitelj taj koji ga hrabri i potiče. Iz prakse me posebno fasciniraju osjećaj i veselje koje dijete pokazuje za rad za koji je samo zaslužno, koji je na kreativan način izradilo. Prilikom izrade lutkica bila su na sebe jako ponosna i posebno zadovoljna idejama koje su iznosila, a bile su uvažene i prihvaćene.

10.6. Poticanje jezičnog i govornog stvaralaštva

Dijete u igri lutkom obogaćuje svoj govor i spontano kroz igru lutka ga potiče na govor. Renfro (1982) navodi da dijete čim uzme lutku u ruke, samo je želi navesti na govor. Kroz vizualne elemente dijete će prihvatiti neverbalnu komunikaciju, a razgovor s lutkom obogatit će djetetov rječnik i pomoći u otkrivanju verbalnog izraza (Korošec, 2004).

Lutka potiče dijete da se igra glasovima, riječima, slogovima i izmišlja nove riječi. Djeca se često u igri lutkama igraju rimama i tako stvaraju stihove. Simbolička igra i govor međusobno su povezani. Pokrivka (1980) navodi kako dijete razvija iskustvo u igrama scenskim lutkama i pod tim se misli na govorne igre. Dijete mlađe dobi izražava se u kratkim rečenicama koje su često i gramatički nepravilne. Dijete starije dobi u igri lutkom sve se više izražava u dužem dijaloškom i monološkom govoru. Najzanimljiviji i najčešći oblik dječje igre su igrokazi i lutkarske predstave (Stenzel, 1995).

Dijete s lutkom govori samome sebi i nesvjesno izražava boju glasa, jačinu tona i trajanje. Omiljena djetetova igra jest pričanje priča. Dijete uz pomoć lutke priča priču i tada se vidi prava moć lutke. Majaron (2004) navodi kako je lutki potrebno malo osnovnih riječi i ako neka rečenica nije ispravna, to znači da je lutka pogriješila, a ne dijete. Odgojitelj koji u skupini priča priče potaknut će svojim pripovijedanjem i čitanjem s lutkama kod djeteta predčitalačke vještine. Miljak (1988) ističe da je za razvoj uporabe govora potrebno stvarati i organizirati situacije koje će zahtijevati raznolike odnose među djecom i govornu ekspresiju između odgojitelja i djece. U skupini uvijek postoje djeca koja su sramežljiva. Iz svoje prakse mogu

primijetiti da je djeci koja su povučena mnogo lakše komunicirati uz pomoć lutke ili iza paravana. Tada iznose sve što im smeta, jer im osjećaj iza paravana stvara sigurnost. Vukonić-Žunić (2009) definira da je lutka idealno sredstvo za razvoj govora, jer se djeca već vrlo rano susreću s pričanjem i prepričavanjem. Djeca se izravno ili neizravno susreću s umjetničkim kazivanjima različitih tekstova koji pozitivno djeluju na razvoj govora, pravilan izgovor i bogaćenje rječnika. Djeca koja su plašljiva i introvertna lakše se upuštaju u aktivan razgovor s lutkom.

11. Praktična upotreba lutke

Iz svoje prakse primjećujem kako djeca jako vole ginjol lutke i kako se uz njih vrlo brzo opuštaju i prestaju plakati, osobito kada se one pojave u jaslicama. Stoga sam ih vrlo često i koristila za vrijeme prilagodbe. Primjećujem kako je djeci u jasličkoj skupini kada uzmu ginjol u ruke teže manipulirati njome, posebno kada žele glumiti, ali vole biti u njihovoj blizini i dodirivati ih. Prilikom prilagodbe pojedinoj djeci bilo je dovoljno da je iz svog krevetića vide i odmah bi se smirila. U jasličkoj skupini tješe jedni druge ginjol lutkom. Djeca joj se posebno vesele.

Slika 6.

Igra uz ginjol lutke u jaslicama

Slika 7.

Dječak tješi prijatelja uz ginjol lutku

Slika 6 prikazuje igru ginjol lutkama u jaslicama, a slika 7 prikazuje kako dječak L. tješi prijatelja M. F. s ginjol lutkom.

U starijim skupinama djeca su ginjol lutkama lakše manipulirala i nije im padala s ruke prilikom glume. Vrlo često koristila su je kao pomagača u skupini i pokušavala su uz ginjol lutku riješiti problem s prijateljem koji je nastao prilikom nesporazuma u komunikaciji. Djeca joj se jako vesele i izaziva velik smijeh kada se pojavi.

Slika 8.

Dječak izvodi malu improvizaciju s ginjol lutkom

Iz prakse mogu primijetiti kako se djeca vrlo malo susreću s marionetama, ali pokazuju najveći interes za njih kada ih sama izrade prema svojoj želji, što sam imala priliku vidjeti u aktivnostima koje sam provodila. Tijekom manipuliranja njome boje se da će konac popustiti i lutkica otpasti te vrlo oprezno njome manipuliraju.

Slika 9.

Lutke na koncu – dječak od 6 godina manipulira lutkom na koncu vrlo oprezno

Slika 9 prikazuje dječake koji se igraju lutkom na koncu koju je djevojčica izradila kod kuće i donijela u skupinu. Većina djece vrlo se brzo skuplja oko nje i traže lutkicu na koncu.

Ujedno iz svog rada s djecom primjećujem kako lutke sjene nisu teške za izradu i vrlo brzo može nastati predstava koju djeca jako vole s obzirom na to da se uz svjetlost stvara poseban doživljaj kod djece. U sobi dnevnog boravka uvijek ima mnogo svjetlosti i primjećujem da je uvijek bolje kazalište sjena staviti u predprostor gdje je manje svjetlosti kako bi se stvorio poseban doživljaj. Djeca s velikim zanimanjem prate takve predstave, stvara se poseban doživljaj i javlja se velika znatiželja kada čuju glasove, a vide obrise likova, pa su pojedina djeca nestrpljiva i žele poviriti iza paravana. Kazalište sjena privlači djecu iz mladih skupina, ali i iz starijih dobnih skupina. Posebni doživljaj kod njih stvara svjetlost, koju vole istraživati nakon predstave i otkrivati kako to nastaje. Nakon predstave vole se igrati tako da svojim prstićima i rukama glume ono što su zamislili.

Slika 10.

Kazalište sjena – djeca istražuju što se skriva iza paravana i osluškuju zvukove koje izvode njihovi prijatelji

Primijetila sam i da djeca vrlo često koriste i češće odabiru lutke na štapu u odnosu na druge lutke. Djeca srednje i starije skupine njima lako manipuliraju, a posebno se vesele kada mogu imati dvije lutke odjednom i glumiti dva lika. U jasličkoj skupini štapne lutke teže su za manipuliranje i bitna je stalna prisutnost i blizina odgojitelja kako se netko ne bi ozlijedio prilikom manipulacije, stoga je bitno da odgojitelji ponavljaju pravila korištenja lutki i baratanja njima. Djeca vrlo brzo svladaju pravila da nakon predstave odlože štapnu lutku na odgovarajuće mjesto umjesto mahanja njome po sobi. Djeca jako vole predstave štapnih lutkica, osobito kada je u pozadini glazba ili čuju neki neobičan zvuk.

Slika 11.

Lutke na štapu od kartona; mala predstava „Djeca djeci“

Djeca starije dobne skupine lakše njima manipuliraju, a posebno ih veseli što ih sama izrađuju. Smišljaju svoje likove koje žele izraditi i uz pomoć odgojitelja stvaraju štapne lutke. Većinom sve rade samostalno; imaju najviše poteškoća prilikom rezanja kartona i tada traže malu pomoć odgojitelja. Primijetila sam da odgojitelji prilikom svoje glume u predstavi stvore poseban glas i uživaju se u tu ulogu koju glume, pritom se stvori poseban doživljaj i ozračje u sobi ili dvorani, ovisno o tome gdje se predstava odvija. Djeca daju odgojiteljima povratnu informaciju na temelju čega se može zaključiti je li izvedba bila dobra. Pa će tako djeca uzvratiti svojim glasnim smijehom ili tišinom jer pažljivo prate i usmjereni su na ono što se izvodi. Prilikom monotonog glasa odgojitelja ili glumca koji izvodi predstavu u vrtiću djeci će nešto drugo odvući pažnju i djeca će se vrlo brzo uznemiriti i odlutati od predstave te će nastati žamor. Stoga ako odgojitelji koji izvode, animiraju djecu na zabavan način i prilikom izvođenja uživaju se u izvedbu, potaknut će kod djece radost, sreću i veselje, a pobuditi znatiželju. Velik naglasak stavljam na izvođenje i onoga tko izvodi predstavu. Djeca osjete veselje u glasu odgojitelja koji je iskren i kada je odgojitelj stvarno oživio lutku kojom manipulira. Iz prakse mogu primijetiti kako su male dramske improvizacije vrlo zanimljive djeci. Tijekom izvođenja iznose vlastite zamisli, pretvaraju se u likove koje žele i kroz likove koje glume pokazuju i svoje unutarnje stanje, pa tako kao odgojitelj mogu primijetiti koje je dijete tužno, veselo ili ima problem koji ne može riješiti samo. Sve mi to pomaže da bih mogla intervenirati i pomoći riješiti problem koji ne uspijeva riješiti samo. Sramežljiva i povučena djeca lakše se izražavaju uz pomoć lutkica te su im male scenske improvizacije vrlo korisne.

Slika 12.

Lutkice za prste

12. Projekt u vrtiću

Lutku koristim u svome radu i smatram da ima veliku važnost u razvoju i odrastanju djeteta, stoga sam se odlučila za ovu temu u svome diplomskom radu. Tijekom svog rada s djecom primijetila sam koliko lutka ima snažan utjecaj na njih od najranije dobi. Djeca se uz lutku osjećaju sigurnije i ona im je pomagač u periodu prilagodbe i stresnih situacija. Tijekom rada susretala sam se i s djecom koja su imala velikih poteškoća prilikom odvajanja od roditelja, ali uz pomoć lutke i malih kazališnih predstava djeca su mnogo manje plakala i olakšale su im krizne situacije tijekom dana. Iz svoje prakse imam jako dobra iskustva u radu s lutkom, kako u jasličkim skupinama tako i u ostalim skupinama sa starijom djecom. Primijetila sam kako djeca imaju veliku znatiželju i pokazuju interes za igru s lutkom te uz pomoć nje brže usvajaju nova znanja i bolje se snalaze u određenim situacijama. Tijekom svih ovih godina rada u vrtiću susretala sam se s lutkom i vidjela koliko igra lutkom kod djece privlači pozornost i pažnju. Djeca su je uvijek rado promatrala, zapažala i uključivala se u takve aktivnosti. Stoga sam odlučila provesti projekt u vrtiću kako bih kod djece stvorila osjećaj uzbuđenosti i radosti, kako bih ih upoznala s različitim lutkama i pružila im mogućnost da i sami istražuju što sve može nastati od papira, kartona i drugih materijala. Projekt je nastao iz interesa djece koja jako vole slikovnice i mog osobnog poticaja na igre s lutkama. Djeca se najviše vesele i vole slikovnicu „Juha od bundeve“. Vrlo im je omiljena i djeca stalno traže odgojitelja da im čita tu slikovnicu.

Projekt je nastao i na inicijativu odgojitelja koji ih je uključio i potaknuo na izradu lutki. U razgovoru s djecom odgojitelj doznaje kako vrlo malo sami izrađuju lutke i kako nisu ni znali od čega se sve lutke mogu napraviti. Pokazuju interes za izradom i zanimanje za raznim lutkama. Navode kako se najčešće susreću s lutkama u kazalištu i u vrtiću, ali pod tim misle na lutke koje koriste u obiteljskom centru i igračke kod kuće. Djevojčice u našem zajedničkom krugu na strunjači naglašavaju kako bi se rado uključile jer mogu same odlučivati, birati materijale, predlagati i davati svoje ideje. Tako u razgovoru dogovaramo što ćemo prvo izrađivati, od kojih materijala, što sve moramo prikupiti, u čemu nam mogu pomoći naši roditelji... Tako jedna djevojčica govori kako je njezina baka dobra u šivanju pa će od nje posuditi i donijeti gumbiće, konce i sve što je potrebno za šivanje. U našem svakodnevnom krugu dogovarali smo što ćemo raditi i na koji način.

Slika 13.

Čitanje priče „Juha od bundeve“

12.1. Ciljevi, zadaci i uloga djece i odgojitelja u projektu

Cilj je bio pobuditi kod djece interes za izradom lutki, korištenje lutki u slobodnoj igri, potaknuti ih na komunikaciju, kreativnost, jačati socijalne kompetencije, pobuditi maštu, omogućiti im da sami izrade igračku, poticati ih na kreativno izražavanje, potaknuti kod njih emotivne i estetske doživljaje, jačati pozitivnu sliku o sebi, jačati razvoj socijalnih kompetencija, poticati jezično izražavanje i zadovoljiti kod njih potrebu za umjetnošću, omogućiti im priliku za doživljaj.

Zadaci projekta bili su poticati razvoj govora i bogaćenje rječnika, jačati djetetov osobni identitet te pozitivne osobine ličnosti, razvijati komunikaciju, poticati djecu na razvoj mašte, uživljanje u ulogu, prihvaćanje pravila ponašanja u skupini, poticati kod djece razvoj mašte i kreativnog izražavanja.

Uloga odgojitelja u projektu bila je zadovoljiti kod djeteta potrebu za igrom, omogućiti mu zabavu. Zatim potaknuti kod djece osjećaj vedrine i stvarati ugodno ozračje u kojemu će svako dijete moći sudjelovati, poticati djecu na misli, isprobavanje i da sama traže rješenja nekog problema. Potaknuti djecu na verbalnu i neverbalnu komunikaciju, poticati osjećaj samopouzdanja, maštanje i uživljanje u uloge. Kroz likovnost uloga mi je bila stvoriti osjećaj da se svako dijete osjeća ugodno i da može biti ponosno na svoj rad koji je poseban i jedinstven te se diviti svom uspjehu. Kroz male lutkarske predstave željela sam omogućiti razvoj govora, bogatiti rječnik i poticati jasnu komunikaciju. Zatim potaknuti ih na dogovaranje, slušanje

drugoga i toleranciju te poticati ih na zajednički dogovor i pravo sudjelovanja u odabiru aktivnosti. Pri tome sam nastojala uvažavati njihove prijedloge i sugestije u procesu izrade lutaka kao bih ih potaknula na stvaranje ideja, misli i omogućila im da i oni imaju pravo u donošenju odluka. Zatim, razvijati maštu i kreativno izražavanje, razvijati empatiju kroz uživljavanje u uloge, poticati uvažavanje različitosti, poticati razvoj govora i bogatiti rječnik, razvijati koncentraciju i pažnju, razvijati navike na pažljivo postupanje prema lutkama, stvoriti ugodnu i veselu atmosferu.

Uloga djece u projektu bila je osmišljavanje cijelog projekta, sudjelovanje i pravo biranja materijala, dogovor oko aktivnosti, tijeka aktivnosti, davanje prijedloga vezanih uz uređenje, suradnja i dogovor među djecom, biranje uloga, dogovaranje aktivnosti.

12.1.1. Zajednički krug i dogovor oko projekta

U krugu djeca iznose svoje ideje, predlažu materijale, slobodno izražavaju svoje mišljenje i što bi sve htjela izraditi. U razgovoru s djecom upoznajem djecu s raznim materijalima i koje sve lutke mogu biti te od čega se one mogu napraviti. Najviše im se sviđaju štapne lutke i za njih pokazuju najviše interesa. Kroz razgovor i fotografije upoznajem ih s vrstama lutaka i njihovom izradom i kretanjem, na njima prihvatljiv način. Prikupljamo materijale koji su potrebni za izradu lutaka, zajedno dogovaramo sadržaje, dogovaramo od čega ćemo izraditi scenu, pronalazimo glazbu, zajedno osmišljavamo naše malo kazalište i dogovaramo kako ćemo urediti predprostor.

12.1.2. Uključivanje u projekt

Projekt je nastao iz interesa djece, ali i uz moj osobni poticaj. Djeca u skupini pokazivala su interes za slikovnice i jako su se veselila kada smo čitali priče. Posebno su voljela priču „Juha od bundeve“ i često su se toga znali igrati i oponašati likove iz priče. S njima bih u krugu razgovarala o lutkama, koje sve lutke poznaju, zašto ih vole, što sve možemo napraviti sami i što možemo osmisliti svi zajedno. Shvatila sam da jako vole lutke i da imaju mnogo ideja koje mogu iskoristiti za svoj projekt. Tako su djeca počela od kuće donositi papire, kartone i razne druge materijale koji nam mogu pomoći u osmišljavanju i izradi projekta. Bili su jako sretni i

zadovoljni što upravo oni o tome odlučuju i što se njihove ideje koriste u izradi. U projekt smo uključili i roditelje, koji su nam pomagali u izradi ovog projekta.

U razgovoru s djecom prikupljam izjave kakve sve lutke mogu biti:

A: „Lutke mogu biti velike i male, mogu imati kečkice, mašnice i haljinice.“

L: „Lutke mogu biti velike i male, i one su uvijek lijepe.“

M: „Lutke mogu biti kao sjene, i onda se miču i svijetle, to sam vidio u kazalištu.“

L: „Lutke mogu biti slatke, s njima se možeš igrati, možeš s njima pričati, a neke lutke i plaču.“

G: „Lutke mogu biti sretno, one služe kao utjeha za spavanje.“

L: „Lutke su zabavne i mogu se pretvarati u vuka, možeš ih nekad staviti na ruku i pretvarati kao da pričaju.“

H: „Lutke mogu biti od papira, od njih se može napraviti Djed Božićnjak i on onda priča.“

M: „Lutke mogu biti bebe, ove s kojima se mi igramo, mogu biti lutke koje mi napravimo.“

N: „Lutke mogu imati lijepe haljine i detalje. S njima možemo pričati.“

D: „Mogu biti obične, a mogu biti i prave. Mogu imati odjeću na sebi.“

K: „Lutke mogu imati kosu od slame i kockaste glave.“

B: „Mogu biti balerine s lijepim haljinama.“

12.1.3. Izrada scena i lutaka za dramski centar

Djeca su rado sudjelovala u likovnom centru i posebno se trudila urediti naš predprostor. Posebno im se svidjelo slikanje po plahti. Govorila su da je drugačije slikati po plahti, a drugačije na papiru. Djevojčicama se svidjelo što je veliko, primijetile su i da troše više boje nego kada crtaju na papiru. Djeca oslikavaju bijelu plahtu i jako im se sviđa slikati po njoj. Dječaci najviše pokazuju interes za slikanjem po plahti iako su inače u skupini djevojčice prve koje se javljaju i rado sudjeluju u slikanju. Dječaci govore kako im se sviđa slikati po platnu jer je veliko i glatko pa im kist lakše klizi nego kada slikaju na kartonu. Većina dječaka primjećuje kako plahta upija mnogo boje i kako moramo trošiti više boje nego kada slikamo na običnom

papiru. Djevojčice su vrlo nestrpljive i požuruju dječake da to dovrše kako bi mogli čim prije sve složiti i one bi počele glumiti.

Jedna djevojčica predlaže: „*Ako im pomognemo, bit ćemo brži.*“ (B.K.) Tako se i one priključuju i sve ide mnogo brže. Uz pjesmu „*Kad se male ruke slože*“ dovršavaju svoj zajednički likovni rad.

Slika 14.

Oslikavanje platna

I: „Teta, ovo je čarobno kada slikamo ovako jer nastaje velika prava šuma.“

M: „Jako mi se sviđa ovako slikati jer se osjećam slobodno.“

Slika 15.

Likovni rad

U likovnom centru najveći odaziv bio je odaziv dječaka. Dječaci prvo crnim flomasterom crtaju po kartonu, a zatim tankim crnim kistom prelaze preko toga i boje temperama. Tijekom bojenja dječaci dogovaraju kako će što oslikati.

Slika 16.

*Slikanje temperom,
dječaci između 5 i 6 godina*

Slika 17.

*Slikanje temperom,
dječaci između 5 i 6 godina*

Slika 18.

Slikanje temperom, dječaci između 5 i 6 godina

12.1.4. Izrada lutaka za dramski centar

Na podlozi od kartona djeca oslikavaju likove iz slikovnice „Juha od bundeve“: mačka, vjevericu, patka i bundevu. Nakon što se rad osušio djeca izrezuju škarcicama te ih stavljamo na štap i lijepimo vrućim ljepilom. Djeca prilikom rezanja primjećuju kako je karton tvrd i govore da ga je teško rezati, kako im je mnogo lakše rezati ako je tanki bijeli papir. Pojedinoj djeci treba pomoć, dok su neka djeca vrlo samostalna i dovršavaju zadatak do kraja sami.

Slika 19.

Izrada lutaka za dramski centar, tehnika tempere, djevojčice u dobi od 6 godina

Slika 20.

Izrada lutaka za dramski centar, tehnika tempere, djevojčice u dobi od 6 g.

Slika 21.

Izrada lutaka za dramski centar, tehnika tempere, djevojčice u dobi od 6 g.

12.2. Projekt „Velika i mala bundeva“

12.2.1. Korišteni materijali tijekom procesa izrade

Tijekom izrade korišteni su materijali od tkanine, punjenje lutkica od vatelina, razni kartoni, tempere, vruće ljepilo, drvene kuhače, krep-papiri u svim bojama, vodene boje, flomasteri, kartoni, tkanina, flaks, krede za bojenje po tkanini, drveni štapići, veliki crni hamer-papir, škare, ljepila, gumbići u raznim veličinama i bojama. Materijale smo prikupili u suradnji s roditeljima koji su nam donosili sve što je bilo potrebno u procesu izrade.

12.2.2. Izrada štapnih lutki – šivanje

Šivanju se priključuju više djevojčice i jako se vesele šivanju. Jedna djevojčica govori kako njezina baka šiva i ona je krojačica, ali da nije imala priliku šivati, nego je samo gledala baku kako šiva potrganu odjeću. Jako je uzbuđena što može sama držati iglu u ruci i jako se trudi šivati. Većina djece govori kako je to zapravo teško i opasno jer se mogu upiknuti iglom. Tijekom šivanja sva su djeca vrlo oprezna i slijede upute odgojitelja. Šivaju polako i jako se trude. Prilikom crtanja kredom primjećuju da krojačka kreda ostavlja slabi trag i kako moraju više puta preći po istom mjestu. Dječak u kupaonici pronalazi pravu kedu i predlaže djevojčici da pokuša njome. Primjećuju kako im je tako lakše i da se bolje vidi. Prilikom rezanja materijala djevojčice pomažu dječacima i primjećuju kako je teže rezati tkaninu nego papir. Tijekom izrade i šivanja često im je trebala pomoć odgojitelja. Djeca su na kraju bila jako ponosna na svoju štapnu lutku koju su napunila vatelinom i sama sašila. Samo dvojici dječaka bilo je zanimljivo šivati i tijekom izrade su stalno tražili odgojitelja da im pokaže kako se to radi. Bili su jako sretni što su uspjeli sami.

Slika 22.

Šivanje lutke

Slika 23.

*Djevojčica izrađuje lutke,
šivanje lutaka iglom i koncem*

Slika 24.

*Djevojčica izrađuje lutke,
šivanje lutaka iglom i koncem*

Slika 25.

Izrada lutaka

Slika 26.

Izrada lutaka

Slika 27.

Izrada lutaka

Slika 28.

Izrada lutaka

Slika 29.

Šivanje lutaka, djevojčica treba pomoć prilikom provlačenja igle

Djeca u početku trebaju mnogo pomoći od odgojitelja, ali kasnije se ohrabruju i počinju sami. Djevojčice koje su starije pomažu drugoj mlađoj djeci. Na kraju ponosno pokazujemo svoje gotove lutke.

Slika 30.

Slika 31.

Lutke kuhače

12.2.3. Izrada haljinica za lutke od kuhače

Djevojčice pokazuju velik interes za izradom haljinica za kuhače te se za tim stolom okuplja veći broj djevojčica. Dječaci se ne uključuju, ali promatraju što one rade. Pojedine djevojčice govore kako im je teško rezati krep-papir, ali im se sviđa što ga mogu oblikovati u haljine kako žele i što imaju velik izbor boja. Djevojčica koja je vrlo brza u izradi i spretna pomaže ostaloj djeci kojoj ide teže.

Slika 32.

Izrezivanje krep-papira – izrada haljinica za naše štapne lutke

Slika 33.

Izrezivanje krep-papira

12.2.4. Osmišljavanje priče za predstavu

Djeca osmišljavaju priču o dvjema bundevama. Dvije bundeve hodale su šumom. Naišao je u šumi pas koji ih je dotaknuo repom. Zatim su se dvije bundeve naljutile na njega. Pas im se nije htio ispričati, a bundeve su mu rekly: „*Makni se i ne vraćaj se u ovu šumu.*“ Pas im je rekao: „*Gledajte, ovo nije vaša šuma. Ovdje sam ja kralj i meni neće nitko naredivati smijem li biti u šumi. Tako je on potjerao bundeve. Bundeve nisu htjele otići. Manja bundeva je predložila: „Hajmo mi podijeliti ovu šumu.“* Ipak su se pomirili i dogovorili da će biti prijatelji i da će na miran način sve riješiti. Postali su najbolji prijatelji i zajedno su dijelili šumu. Jednoga dana u šumi je naišla opasna mačka koja je ogrebala bundevu, a pas ju je obranio i potjerao je mačku. Bundeva je bila zahvalna psu jer su bile spašene i dala mu je poslasticu, a to su bile njezine koštice. Zajedno su se lijepo igrali i bili su pravi prijatelji. Opasni mačak više nije dolazio u šumu.

12.2.5. Kazališna predstava „Velika i mala bundeva“

U sobi dnevnog boravka djeca organiziraju predstavu o velikoj i maloj bundevi koju su osmislila sama. Dogovaraju se tko će biti blagajnik, tko je publika, a tko će glumiti. Prije predstave izrađuju karte od papira, slažu stolce i predstava započinje. Djeca su vrlo uzbuđena, jako se vesele toj predstavi i najveći je interes za glumom. Sredinom predstave za glumu se javljaju djevojčice i dječaci koji su inače jako sramežljivi i imaju poteškoća prilikom javnog nastupa.

Slika 34.

Predstava

Slika 35.

Bunde

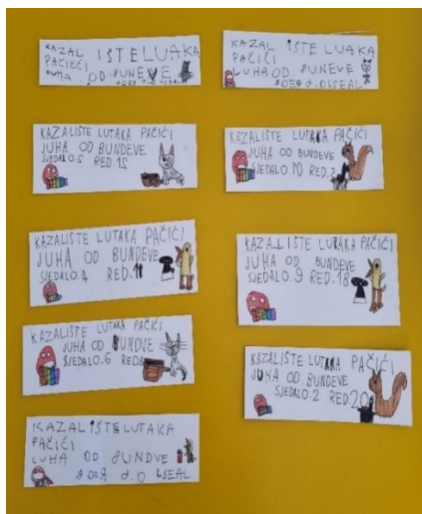

12.2.6. Predstava „Juha od bundeve“

U likovnom centru djeca pripremaju papire i sami izrađuju karte za predstavu „Juha od bundeve“. Najveći je odaziv djevojčica, koje vrlo precizno izrađuju karte. Ponosne su na karte koje su napravile te organiziraju predstavu i dogovaraju uloge.

Slika 36.

Karte za predstavu

Slika 37.

Izrada karata za predstavu (tehnika: flomasteri)

12.2.7. Izrada lutaka za kazalište sjena

Djeca su već dobro ovladala rezanjem škalicama po tvrđem papiru, pa tako izrezujemo likove za predstavu kazališta sjena. Izrezujemo mačku, vjevericu, patka i bundeve. Kod većine djece vidi se napredak u rezanju škalicama i obrublivanju likova.

Slika 38.

Kazalište sjena

Slika 39.

Priprema kazališta sjena

Slika 40.

Lutke sjene

Slika 41.

Izrezivanje kartona za izradu lutaka

12.2.8. Uređenje predprostora

Vanjski predprostor dogovaramo u suradnji s djecom. Obogatili smo naš lutkarski centar našim lutkicama koje smo izradili. Djeca su bila vrlo ponosna i često su tamo boravila. U situacijama kada je mnogo prisutne djece u skupini i kada se stvarala velika buka, djeca koja su htjela biti u tišini i malo se osamiti ili biti sami s prijateljem kojega su odabrali imala su tu mogućnost. Djeca su se tijekom dana vrlo često zadržavala u lutkarskom centru te su sve poteškoće koje su nastale u igri s prijateljima mogla tamo riješiti na miran način bez svađe. Ponekad su taj centar zvala „naša mirilica“. Tijekom dana sami bi organizirali raznolike predstave i samoinicijativno nosili razne lutke od papira koje su napravili u želji da obogate naš centar.

Slika 42.

Predstava u predprostoru

Slika 43.

Predstava u predprostoru

12.2.9. Suradnja s roditeljima

Tijekom projekta ostvarili smo dobru suradnju s roditeljima. Roditelji su donosili materijale potrebne za izradu projekta, kod kuće su s djecom pripremali slikovnice i pomagali im osmisliti svoju priču za slikovnice koje su prezentirala djeca djeci. Djeca su kod kuće izrađivala lutke s roditeljima koje su donosili u vrtić i njima se u vrtiću igrali. Donosili su zijevalice, lutke na koncu i štapne lutke.

Slika 44.

Lutka jednorog

Slika 45.

Izrada lutki na koncu kod kuće s roditeljima

Slika 46.

Igra kod kuće s lutkama na koncu

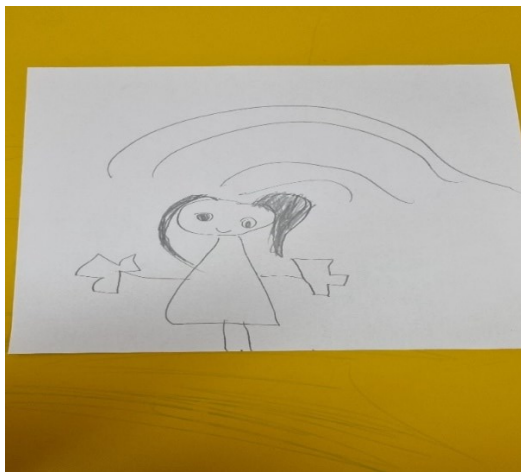

13. Izrada lutaka po izboru djece prema željenom crtežu

Djeca crtaju svoju najdražu lutku i prema njoj izrađuju lutku na koncu. Pokazuju velik interes za tim lutkama, posebno djevojčice, koje su vrlo kreativne u izradi.

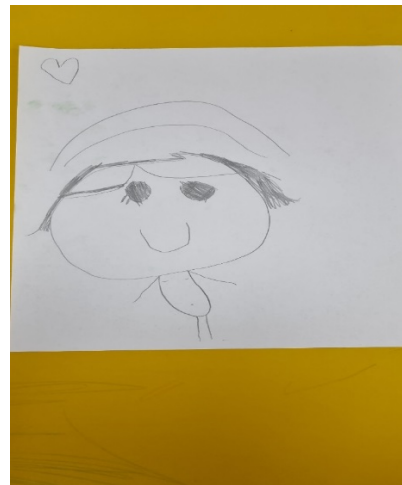
Slika 47.

„Moja najdraža lutka“, dječak T. K.

Slika 48.

„Moja najdraža lutka“, djevojčica B. K.

Slika 49.

Lutke na koncu nastale prema željenom crtežu

Slika 50.

Lutke na koncu nastale nakon crteža po želji, najdraža lutkica

Slika 51.

Lutke na koncu

Slika 52.

„Moja najdraža lutka“, djevojčica A. H. (6,5 godina)

Slika 53.

„Moja najdraža lutka“, djevojčica B. K. (6 godina)

Slika 54.

„Moja najdraža lutka“, djevojčica N. K. (6,5 godina)

14. Ishodi projekta

Velik napredak kod djece primijećen je osobito u komunikaciji. Djeca koja su bila sramežljivija i povučena uz lutku su se jako ohrabrila i uvijek im je bilo mnogo lakše nešto ispričati uz pomoć lutke. Lutku zijevalicu koristili smo svakodnevno, osobito u rješavanju problemskih situacija. U situacijama kada je trebao intervenirati odgojitelj djeca su znala uz pomoć nje porazgovarati i riješiti problem koji su imala.

Lutku zijevalicu koristili smo kao pomagača u skupini, osobito kada je nastajala velika buka u sobi. Djeca su je stavljala na isto mjesto i kada su je trebala, koristila su se njome. Primijećeno je da je kod većine djece pažnja bila duža, ostvario se velik napredak u govornom izražavanju, razvijena je navika čuvanja lutkica i spremanja na odgovarajuće mjesto. Odgojitelj je ostvario cilj i planirane zadaće. Uspostavila se kvalitetnija suradnja i odnos s roditeljima. Roditelji su osvijestili važnost lutke i češće posjećuju kazališta. Djeca se mnogo više zadržavaju u igri s lutkicama, sama organiziraju predstave te koriste razne materijale od kartona i papira za izradu lutkica. Problemske situacije koje imaju s prijateljem rješavaju uz pomoć lutke zijevalice. Kod kuće izrađuju i donose u vrtić te ponosno pokazuju što su izradili sami.

Slika 55.

Prepriča

jol lutku

14.1. Razgovor nakon predstave i odrađenog projekta – doživljaji djece

U krugu razgovaramo i djeca su jako zadovoljna svime što smo radili. Primjećuju kako nam je soba sada mnogo bogatija i kako se sada mogu svaki dan igrati tim lutkicama i sama smišljati nove predstave. Razgovaramo kako smo sve zajedno osmislili i koliko je važno da svi zajedno sudjelujemo, promišljamo, iznosimo svoje ideje i prijedloge te zajedno stvaramo jer kada se dogovaramo i zajednički sudjelujemo, nastaje velik zajednički rad na koji smo svi ponosni. Tako su djeca iznosila svoje mišljenje i pokazala veliko zadovoljstvo za sve što smo izradili.

T: „Najviše mi se sviđelo jer smo mogli sami odlučivati.“

K: „Meni je bilo lijepo kada smo slikali i bili kreativni.“

M: „Lijepo mi je bilo kada sam glumila i mogla se pretvarati u druge likove.“

A: „Sviđelo mi se što smo radili zajedno i davali svoje prijedloge.“

M: „Volim lutke zato što volim predstave i tada se lutke glasaju neobičnim glasom.“

L. D.: „Volim ih jer u predstavi uvijek glume muški.“

L: „Volim lutke jer kada glumim, to me opušta, a mogu glumiti tada mamu i tatu.“

H: „Volim lutke jer se s njima mogu igrati, a kod kuće nemam tako neobične lutke.“

15. Zaključak

Kako bi odgojno-obrazovni proces bio obogaćen, odgojitelji koji rade trebaju osvijestiti važnost lutke u dječjem vrtiću. Lutka je snažno sredstvo koje u rukama odgojitelja i u radu s djecom ima veliku važnost. Kako bi lutkarske predstave bile prisutne u skupini, a igra lutkama kvalitetnija, odgojitelj treba procijeniti važnost lutke i treba se uživjeti u tu ulogu. Odgojitelj koji se uživi u ulogu lutke stvorit će poseban doživljaj kod djece i prenijeti taj doživljaj na njih. Lutka je živa kada je mi svim svojim sredstvima potičemo i koristimo. Lutka mora biti dio naše svakodnevice i stalno prisutna u skupini. Lutka je prijatelj djetetu i dijete je od najranije dobi vezano uz nju. Lutka stvara kod djece osjećaj sigurnosti, pobuđuje znatiželju i umiruje ih. Tijekom pisanja ovoga rada naučila sam koje sve vrijednosti ima lutka i koliko je bitno da svi mi koji radimo u odgoju i obrazovanju potičemo djecu na igru lutkom. Motiviranost i naš osobni angažman jako su važni u tome. Koliko ćemo koristiti lutke i poticati lutkarske predstave u vrtiću ovisi o nama koji radimo s djecom. Odgojitelji koji prepoznaju važnost i vrijednost uloge lutke koristit će je svakodnevno u svim aktivnostima kako bi pomogli djetetu u njegovu razvoju. Dijete će uvijek prihvatiti lutku i ona će pobuditi kod njega osjećaj radosti i sreće. U ulozi odgojitelja lutka ima iznimno jaku snagu i važno je sredstvo u radu s djecom. Odgojitelj koji upotrebljava lutku u komunikaciji s djetetom moći će lakše i bolje razumjeti dijete. Odgojitelj ima ulogu potaknuti igru lutkom, a cilj ju je oživjeti među djecom. Odgojitelj koji poznaje i istinski njeguje vrijednost lutke te vjeruje u snagu lutke kroz razne aktivnosti otkrit će poseban talent svakoga djeteta. Odgojitelj je model učenja, stoga ako se odgojitelj veseli lutki, veselit će se i dijete. Odgojitelj koji voli lutku potaknuti će tada i dijete na radost prema njoj. Dijete će lutki pjevati i razgovarati s njom na način koji je vidjelo od odgojitelja. Koristeći lutku odgojitelj će potaknuti djecu na učenje i na stjecanje novih znanja i usvajanje raznih vještina.

Uz pomoć nje odgojitelj će stvoriti posebnu vezu s djetetom i pružit će mu se prilika na ostvarenje zamišljenog procesa rada u učenju s djetetom. Svaki odgojitelj treba koristiti lutku u svome radu i tako bogatiti svoj odgojno-obrazovni procesu. U svom radu prilikom korištenja lutke primijetila sam velik napredak kod djece u govornom, spoznajnom i emocionalnom razvoju. Djeca su se lutki razveselila lutki i privukla im je pažnju. S obzirom na sve vrijednosti koje nam lutka daje i snažan utjecaj na djetetov razvoj, ona treba biti uvijek prisutna uz nas i treba biti dio naše skupine.

Literatura

- Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj*. Zagreb: Naknada Slap.
- Branimir Mendeš, L. M. (2020). *Dijete u svijetu igre*. Zagreb.
- Coffou, V. (2004). *Lutka u školi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Čečuk, M. (2009). *Lutkari i lutke*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
- Glibo, R. (2000). *Lutkarstvo i scenska kultura*. Zagreb: Ekološki glasnik.
- Ivon, H. (2010). *Dijete, odgojitelj i lutka*. Zagreb: Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Jasna Vukonić-Žunić, B. D. (2009). *Lutkarski medij u školi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Kroflin, L. (2012). *Estetika PIF*. Zagreb: MČUK.
- Mendeš, B. (2020). *Prema suvremenom dječjem vrtiću*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naknada.
- Mrkšić, B. (2006). *Drveni osmijesi*. Zagreb: MČUK.
- Petrović-Sočo, B. (2007). *Kontekst ustanove za rani odgoj i obrazovanje*. Zagreb: Mali profesor.
- Pokrivka, V. (1978). *Dijete i scenska lutka*. Zagreb: Školska knjiga.
- Rudman, B. (2017). *Lutkarstvo i velikani modernizma*. Zagreb: Školska knjiga.
- Varl, B. (1999). *Lutke na koncu*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
- Varl, B. (1999). *Lutke na štapu*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
- Varl, B. (2000). *Ručne lutke-ginjoli*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.
- Vigato, T. (2011). *Metodički pristup*. Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Vigato, T. (2019). *Lutka je sve, sve je lutka!* Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Županić-Benić, M. (2009). *O lutkama i lutkarstvu*. Zagreb: Leykam international.
- Županić-Benić, M. (2019). *Lutkarstvo i dijete*. Zagreb: Leykam international.
- Paljetak, K. (2007). *Lutke za kazalište i dušu*. Zagreb: Međunarodni centar za usluge u kulturi.

Popis slika

Slika 1. Igra s ginjol lutkama, dječak i djevojčica (6 godina)

Slika 2. Ginjol lutke, razgovor između dječaka i djevojčice

Slika 3. Lutka na koncu – djevojčica je izradila kod kuće jednoroga

Slika 4. Kazalište sjena, predstava „Djeca djeci“

Slika 5. Lutke na štapu koje su djeca šivala u vrtiću

Slika 6. Igra uz ginjol lutke u jaslicama

Slika 7. Dječak tješi prijatelja uz ginjol lutku

Slika 8. Dječak izvodi malu improvizaciju s ginjol lutkom

Slika 9. Lutke na koncu – dječak od 6 godina manipulira lutkom na koncu vrlo oprezno

Slika 10. Kazalište sjena – djeca istražuju što se skriva iza paravana i osluškuju zvukove koje izvode njihovi prijatelji

Slika 11. Lutke na štapu od kartona; mala predstava „Djeca djeci“

Slika 12. Lutke za prste

Slika 13. Čitanje priče „Juha od bundeve“

Slika 14. Oslikavanje platna

Slika 15. Likovni rad

Slika 16. Slikanje temperom, dječaci između 5 i 6 godina

Slika 17. Slikanje temperom, dječaci između 5 i 6 godina

Slika 18. Slikanje temperom, dječaci između 5 i 6 godina

Slika 19. Izrada lutaka za dramski centar, tehnika tempere, djevojčice u dobi od 6 g.

Slika 20. Izrada lutaka za dramski centar, tehnika tempere, djevojčice u dobi od 6 g.

Slika 21. Izrada lutaka za dramski centar, tehnika tempere, djevojčice u dobi od 6 g.

- Slika 22. Šivanje lutke
- Slika 23. Djevojčica izrađuje lutke, šivanje lutaka iglom i koncem
- Slika 24. Djevojčica izrađuje lutke, šivanje lutaka iglom i koncem
- Slika 25. Izrada lutaka
- Slika 26. Izrada lutaka
- Slika 27. Izrada lutaka
- Slika 28. Izrada lutaka
- Slika 29. Šivanje lutaka, djevojčica treba pomoć prilikom provlačenja igle
- Slika 30. Gotove štapne lutke
- Slika 31. Lutke kuhače
- Slika 32. Izrezivanje krep-papira – izrada haljinica za naše štapne lutke
- Slika 33. Izrezivanje krep-papira
- Slika 34. Predstava
- Slika 35. Bundeve-lutke na štapu
- Slika 36. Karte za predstavu
- Slika 37. Izrada karata za predstavu (tehnika: flomasteri)
- Slika 38. Kazalište sjena
- Slika 39. Priprema kazališta sjena
- Slika 40. Sjene lutaka
- Slika 41. Izrezivanje kartona za izradu lutaka
- Slika 42. Predstava u predprostoru
- Slika 43. Predstava u predprostoru
- Slika 44. Lutka jednorog
- Slika 45. Izrada lutki na koncu kod kuće s roditeljima

Slika 46. Igra kod kuće s lutkama na koncu

Slika 47. „Moja najdraža lutkica“, dječak T. K.

Slika 48. „Moja najdraža lutkica“, djevojčica B. K.

Slika 49. Lutke na koncu nastale prema željenom crtežu

Slika 50. Lutke na koncu nastale nakon crteža po želji, najdraža lutkica

Slika 51. Lutke na koncu

Slika 52. „Moja najdraža lutkica“, djevojčica A. H. (6,5 godina)

Slika 53. „Moja najdraža lutkica“, djevojčica B. K. (6 godina)

Slika 54. „Moja najdraža lutkica“, djevojčica N. K. (6,5 godina)

Slika 55. Prepričavanje događaja prijateljima uz ginjol lutku

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mogega rada te da se u izradi istoga nisam koristila drugim izvorima osim onih koji su navedeni.

Sandra Biševac